

CENTRUM PRO LIDSKÁ PRÁVA A DEMOKRACII

Bulletin lidských práv

Vážené dámy a pánové,

v úvodu tohoto čísla Vám přiblíží Barbora Bromová, jak se studuje (nejen) právo v Amsterdamu. Speciální program PPLE zde kombinuje politologii, psychologii, právo a ekonomii.

Pokračujeme reportáží Veroniky Čáslavové z diskuze konané při příležitosti výročí ukončení druhé světové války. V rámci této online akce hovořila s generálem Petrem Pavlem o vývoji demokracie a bezpečnosti od roku 1945 až do dnešní doby.

V sekci Mezinárodní trestní spravedlnost informuje Alžběta Dvořáková o tom, že Karim Khan byl zvolen novým žalobcem Mezinárodního trestního soudu. Kdo je tento britský právník?

Martin Míšek z evropské sekce se věnuje doporučení Rady Evropy pro Českou republiku v oblasti rasismu a netolerance.

V sekci Mezinárodní politika, byznys a lidská práva vysvětluje Iva Turanová změny v hongkongském parlamentním volebním systému.

Jana Koblasová z české sekce přibližuje rozhodnutí Městského soudu v Praze, který se mimo jiné zabýval ústavností nouzového stavu.

Příjemné čtení Vám přeje

Jan Lhotský

Editor Bulletinu lidských práv
Vedoucí Centra pro lidská práva a demokracii

Obsah

Téma	 	3
- Jak se studuje v zahraničí? Mezioborovost a právo na PPLe College v Amsterdamu - Dlouhá cesta k demokracii: reportáž z diskuze s generálem Petrem Pavlem		3 5
1) Mezinárodní trestní spravedlnost	 	7
- Britský právník Karim Khan byl zvolen novým žalobcem Mezinárodního trestního soudu - Rozhodnutí Mezinárodního trestního soudu v otázce palestinské jurisdikce: Soud může vyšetřovat zločiny podle mezinárodního práva - Rozhodnutí o reparacích v případě Ntaganda		7 10 13
2) Evropský systém ochrany lidských práv	 	16
- Rasismus a netolerance: V čem má Česká republika mezery? - SDEU: Obsazování funkcí polského Nejvyššího soudu může být v rozporu s unijním právem - Česká republika selhává v zajištění procesních práv dětí v kvazitrestním řízení - Aktuality evropské sekce: březen 2021		16 19 21 23
3) Mezinárodní politika, byznys a lidská práva	 	25
- Oslabování autonomie Hong Kongu pokračuje: změny v parlamentním volebním systému - USA se opětovně připojily k Pařížské klimatické dohodě. Plnění jejích cílů však není dostatečné - Arménie: od ztráty území až po předčasné volby		25 28 30
4) Česká republika a lidská práva	 	33
- Městský soud nařídil gymnáziu obnovit prezenční výuku - Co přináší dlouho očekávaný pandemický zákon? - Plošný zákaz maloobchodního prodeje – porušování základních práv? - První mezistátní žaloba na ČR u ESLP: Lichtenštejnsko namítá nezákonnost konfiskace na základě Benešových dekretů		33 35 38 40
Monitoring lidskoprávních publikací		42
Redakce Bulletinu		43

Citace titulní fotografie: Amsterdam. Amsterdam, the Blauwburgwal, autor: Dguendel, červenec 2005, Wikimedia Commons, CC BY 4.0.

SERVIS PRO ZÁJEMCE O LIDSKÁ PRÁVA NA WEBU CENTRA

Pokud se zajímáte o lidská práva, **na webu Centra** najdete řadu zajímavých informací. V sekci **Blog** naleznete další zajímavé krátké články či rozhovory s významnými osobnostmi a v sekci **Akce** se dozvíte, jaké konference a odborné diskuze jsme uspořádali nebo právě chystáme.

Na webu máme rovněž například **seznam letních škol**, kterých se můžete zúčastnit, včetně potřebných termínů, dále **manuál výzkumu lidských práv** s řadou odkazů na užitečné zdroje a relevantní instituce, a další užitečné informace.

Více na www.centrumlidskaprava.cz

Jak se studuje v zahraničí? Mezioborovost a právo na PPLE College v Amsterdamu

Barbora Bromová

Bakalářský program PPLE, který kombinuje politologii, psychologii, právo a ekonomii v rámci jednoho titulu, je vyjádřením snahy Amsterdamské právnické fakulty inovovat výuku práva i sociálních věd. Důraz na mezioborový výzkum, diverzitu a řešení praktických problémů činí ze studia v Amsterdamu jedinečně obohacující zážitek.

Jedná se o tříletý bakalářský program organizovaný právnickou fakultou při Amsterdamské univerzitě (*Universiteit van Amsterdam*), který je zakončen titulem „Bachelor of Science“.

Mezioborový přístup k sociálním vědám

Hlavním mottem programu PPLE je právě mezioborovost: důsledně své studenty vzdělává ve čtyřech různých odvětvích sociálních věd. První rok studia se věnuje základním znalostem a dovednostem: studenti absolvují předměty z politologie, psychologie, práva i ekonomie zvláště, aby si dostatečně osvojili patřičné teoretické i praktické základy. Ve druhém a třetím ročníku pak každý student dostává možnost vybrat si z těchto čtyř předmětů své preferované zaměření. Mezioborovost ale výběrem jednoho akademického odvětví nezaniká. I ve vyšších ročnících absolvuje každý student aspoň jeden předmět ze tří zbývajících zaměření, a bakalářská práce má kombinovat perspektivy z aspoň dvou studovaných oborů.

Já jsem si vybrala právo, a tak trávím většinu času na chodbách a v knihovnách Amsterdamské právnické fakulty – i když po dobu posledních dvou semestrů jen virtuálně. Každý semestr ale mám aspoň jeden předmět, na který docházím společně s těmi, kteří si vybrali jiné zaměření: v minulém semestru jsem například absolvovala makroekonomii, a v příštím mě zase čeká politologie.

Důraz na praktické dovednosti

Dalším důležitým aspektem je důraz na uplatnění akademických znalostí k řešení praktických

Budova Amsterdamské univerzity [1]

problémů, ať už lokálně, tak i na globální úrovni. Každý semestr je zakončen takzvaným integrativním seminářem: měsíčním kurzem, během kterého se všechny přednášky i studijní skupiny zaměřují na úzké odvětví akademického výzkumu, a jehož závěrečnou zkouškou je typicky návrh strategie pro řešení reálného problému. Hned první takový seminář je například o lidskoprávní problematice ženské obrázky, která se dodnes praktikuje v několika afrických, blízkovýchodních a jihoasijských zemích, a je mezinárodní komunitou považována za hrubé porušení osobní integrity. Tento intenzivní měsíční kurz mě nadchnul a motivoval můj zájem o lidská práva – a později i o stáž v Centru pro lidská práva a demokracii.

Právě v rámci těchto seminářů se mají všechny čtyři přístupy propojit tak, aby umožnily plnohodnotnější pochopení (a řešení) daného problému. To je hlavní pointou celého programu, i tím, co mě nejvíce naučil: v kontextu globalizace společnosti nestačí rozumět jedinému oboru; komplexní problémy si žádají mezioborová řešení.

Mezinárodní studentstvo i katedra

Až 70 % z těch, kteří v Amsterdamu studují tento program, jsou mezinárodní studenti, což dělá

z Amsterdamské univerzity velmi rozmanitou a inkluzivní komunitu. V posledních letech dotuje nizozemská vláda polovinu studijních poplatků za první rok pro nizozemské i evropské studenty, což dělá z Nizozemí poměrně lákavou studijní destinaci pro studenty ze všech koutů Evropy. Velmi dobrá pověst nizozemských univerzit láká do Amsterdamu i výborné pedagogy, kteří propůjčují svoji expertizu pro výuku všech čtyř studijních směrů. Studenti tak mají možnost poznat akademiky z různých zemí i kultur a rozšířit svůj rozhled mimo vlastní jurisdikci. Mezinárodní prostředí se promítá i do učebních osnov, které jsou záměrně plné různorodých příkladů, autorů i metod testování nabytých znalostí.

Amsterdamská univerzita si zakládá na kvalitním a mezinárodně uznávaném výzkumu, do kterého se často mají možnost zapojit i studenti. Například ti se zájmem o právo mají možnost sbírat zkušenosti na jednom z jedenácti akademických institutů, které se zabývají palčivými tématy současné právní i akademické sféry, od vojenského až po informační právo.

Netradiční pojetí výuky práva

Co se týče výuky práva, mezioborovost je stále ještě nevšední volbou. Studenti, kteří si v rámci PPLE programu vyberou právní zaměření, nestudují právo Nizozemského království: naše právní výuka se zaměřuje hlavně na mezinárodní a evropské právo, a často se snaží k tématům přistupovat komparativně. V praxi to znamená, že se většina právních předmětů zaměřuje na obecnější právní trendy a principy, které jsou ilustrovány příklady z německého, francouzského a britského právního systému.

I když jako studenti právního zaměření v rámci PPLE nemáme výhodu “domácí půdy” co se týče národní jurisdikce, kterou bychom si mohli během studia dokonale osvojit, máme zase možnost objevovat mnoho různých témat a oborů právních studií. Často jde o témata na pomezí práva a ekonomie, politologie či psychologie: do osnov druhého ročníku patří například moduly o trans-národním právu soukromém, kterým se řídí stále více mezinárodních společností, či o behaviorálních studiích efektivy právních předpisů.

Trnitá cesta k právní praxi?

I přes dlouhou tradici akademických programů, které se hlásí k podobnému mezioborovému přístupu ke vzdělávání (jako například slavný PPE program na Oxfordské univerzitě, který PPLE v mnohém inspiroval), může tento přístup – hlavně co se týče výuky práva – budit jisté pochybnosti. Má smysl studovat právo obecně, v kombinaci se sociálními vědami a bez přímé trasy k právní praxi v jednom určitém státě? Pro někoho může takto široký záběr postrádat kladné vyhlídky, které tradiční právní studium jinak garantuje.

Ne že by cesta k právní praxi po absolvování PPLE byla zcela uzavřena: pro nizozemské studenty je tu možnost absolvovat roční nástavbu, která studentům umožní složit takzvaný *civiel effect*, který se v praxi rovná nizozemské právní certifikaci. Pro mezinárodní studenty je toto většinou složitější – program je vede spíše do akademické sféry právních studií, a studenti často pokračují studiem LLM ke specializaci v určitém právním odvětví.

Studentský život v Amsterdamu

I když město je za normálního provozu proslulé desítkami muzeí, rozmanitými komunitami a subkulturami či zástupy turistů se zájmem o lehké drogy a prostituci, během koronavirové pandemie vystupují spíše jeho méně nápadné rysy. Místní obyvatelé brázdí kanály malými lodičkami, ale hlavním dopravním prostředkem stále je jízdní kolo, bez kterého se člověk v Amsterdamu neobejde. Pro nizozemce je v tomto ohledu důležitá nejen praktičnost, ale i udržitelnost. Pro ty, kteří stále ještě preferují auta, jsou na každém rohu vybudované nabíjecí stanice pro elektromobily. Kvůli své poloze dva metry pod hladinou moře si Amsterdam nemůže dovolit lehkovážnost vůči změně klimatu.

Moje zkušenost z Amsterdamu je neodmyslitelně poznamenána koronavirovou krizí, ale i přes všechny potíže jde zatím o velmi dobrý – a akademicky obohacující – zážitek.

Fotografie

[1] Budova Amsterdamské univerzity. Autor: PPLE College, editace: ořez.

Dlouhá cesta k demokracii: reportáž z diskuze s generálem Petrem Pavlem

Veronika Čáslavová

V loňském roce si celý svět připomínal tři čtvrtě století od konce druhé světové války. Roku 2019 slavila Česká republika třicet let od zlomového roku 1989. Avšak tak, jako rok 1945 neznamenal definitivní porážku jednoho nedemokratického režimu, ani sametová revoluce není trvalou zárukou demokracie v naší zemi. K těmto i dalším otázkám se v online diskuzi vyjádřil armádní generál Petr Pavel.

Demokracie je jako květina

Na téma demokratizačních procesů promluvil armádní generál v rámci odborné akce pořádané Centrem pro lidská práva a demokracii ve spolupráci se Security Outlines. Právě svou zkušenost z života v nedemokratickém zřízení vnímá generál Pavel jako příležitost srovnávat. Takzvané vedení dvou životů a pokrytectví se prolínaly všemi sférami života a společnosti. O to více je dle něj tedy třeba si dnes vážit věcí, které se na první pohled zdají zcela běžné.

„Demokracie pro mě znamená především možnost konečně volně dýchat a přístup k informacím,“ komentuje generál Pavel. Avšak ani třicet let po listopadu 1989 nemáme dle jeho mínění na cestě k demokracii úplně vyhráno. *„Podcenili jsme to, že demokracie je velmi zranitelná květinka, o kterou musíme pečovat, jinak začne chátrat.“* K takové péči patří především výchova k občanství, hodnotám a k pocitu sounáležitosti s hodnotami západní civilizace. Neméně důležitou součástí je ale i národní uvědomění. V tomto ohledu by si česká společnost měla připomínat i roli svého odboje a jeho zásluhu na tom, že Československo bylo po roce 1945 samostatnou zemí.

Co ke krizi demokracie ale přispělo? Chybí nám silné politické osobnosti s vysokým morálním kreditem? Dle generála Pavla tomu tak je. Není to však pouze případ České republiky. *„V řadě států, které jsme považovali za vzory, se takových osobností také nedostává. Teprve nedávno došlo ke změně americké administrativy a nemyslím, že by*

Petr Pavel a Veronika Čáslavová při diskuzi [1]

někdo z nás považoval bývalého prezidenta Trumpa za politika morálně na výši.“ Příčiny této krize se mohou různit, obecně však dle něj nemá politika nejvhodnější předpoklady k tomu, aby přilákala schopné lidi a odborníky.

Spojenectví znamená jít si naproti

Stejně tak je ale nutné si uvědomit, že totéž soupeření, jaké probíhalo za studené války mezi dvěma bloky, probíhá i dnes. Nejmarkantnější soupeření probíhá mezi USA a Čínou, tedy mezi dvěma velmi rozdílnými koncepty řízení společnosti. *„Na jedné straně stojí tradiční demokratický režim vystavěný na základech tzv. Otců zakladatelů, kteří si dali velmi záležet na ošetření všech práv svých občanů. Na straně druhé potom represivní režim Čínské komunistické strany, který kombinuje prvky kapitalismu a komunismu a na lidská práva se skutečně neohlíží.“* Soupeření probíhá napříč několika rovinnami - ekonomickou, kulturní, informační a samozřejmě stále i vojenskou. *„Toto soupeření je fenoménem, který jen tak nezmizí“,* dodává dodává *“Nicméně Aliance je stejně jako jiné organizace dílem lidským a tedy nedokonalým.“*

Boj o sféry vlivu provází celou historii lidstva. Demokratický svět samozřejmě také usiluje o vliv, ale jinými způsoby. Neusiluje o ovládnutí a kontrolu zemí, zatímco Čína deklaruje svůj zájem být nejen globální mocností, ale především zájem měnit pravidla hry. Spojené státy a Evropa by tedy

měly posílit a ujednotit své spojení, stejně jako Evropa sama o sobě. „*Pokud bude chtít být pouze společenstvím států, které spolu někdy spolupracují a někdy ne, tak nás Čína a další brzy jistě převálčují a spolknou.*“ Generál Petr Pavel vidí budoucnost a prosperitu Evropy v těsnější spolupráci jejích států.

Hodnotové ukotvení západních aliancí se však může jevit i jako problematické, a to v současné době především v souvislosti s rolí Turecka v Severoatlantické alianci. Ta by měla být samozřejmě fúzí sdílených strategických zájmů a hodnot členských států.

Nicméně Aliance je stejně jako jiné organizace dílem lidským a tedy nedokonalým. Za dobu své existence Aliance řešila několik situací, kdy některý z jejích členských států procházel určitým demokratickým deficitem, ať už se jednalo o Řecko, Španělsko či Portugalsko. Veškeré problémy by však měly být řešeny primárně dialogem, a nikoliv okamžitým kategorickým vyloučením. „*Spojení totiž znamená jít si naproti a měli bychom se snažit chyby napravit, a ne pouze soudit.*“ Zároveň je třeba mít na paměti možné alternativy. „*Pokud by bylo Turecko z NATO nějakým způsobem vyloučeno, s největší pravděpodobností uzavře spojení s Ruskem, které může být pouze krátkodobé, ale může znamenat hrozbu.*“

Ústupky zlu nevedou k dobrému výsledku

Ačkoliv se může mnohým diplomatům zdát vystupování Spojených států například vůči Číně velmi ofenzivní, je nutné si uvědomovat, že veškerá tato prohlášení jsou určena především pro svět. „*Je potřeba, aby bylo v těchto věcech jasno, a to i ve vztahu k Rusku. Neveřejná jednání však poté byla velmi konstruktivní. Obě strany jsou si stále vědomy toho, že nechtějí přejít do otevřeného konfliktu.*“

V pomyslném boji o vliv je však Čína napřed. Aktivně využívá především všech měkkých nástrojů, které jí k tomuto účelu mohou posloužit. Takovým případem je i projekt novodobé Hedvábné stezky a snaha o participaci na kritické infrastruktuře států, ve kterých chce působit. „*Z tohoto důvodu je potřeba dávat si pozor na to, koho si budeme dostavět takové infrastruktury zvat a pečlivě zvažovat, kde je hranice vzájemně výhodné spolupráce a potenciálního*

rizika. Úspěch je totiž fajn, ale ne za každou cenu“, komentuje generál Pavel.

Stejně tak je dle něj potřeba posilovat informační gramotnost a schopnost lidí práce s informacemi. Právě dezinformační působení je totiž jednou z největších a zároveň velmi plíživých hrozeb, jejíž cesta je ulehčená populismem v některých zemích. „*Pokud se totiž cizí mocnosti daří dezinformačně působit na lidi tak, jak jí se to zrovna hodí - populistické vlády se rozhodují podle toho, co tato většina chce - pak se jedná o velmi jednoduchý ale velmi efektivní nástroj rozšiřování vlivu.*“ Bohužel, ne vždy dokážeme rozlišit, co je informace a co dezinformace. „*Ale pokud budeme mít jasno v hodnotách a dokážeme rozlišit, co je dobré a co špatné, to by pro nás mělo být vnitřním majákem a filtrem.*“

Generál Petr Pavel výchovu k hodnotám vidí jako naprostý základ demokratizace společnosti i následné opečovávání demokracie. „*Jedná se samozřejmě o dlouhodobý proces, ve kterém jsme bohužel selhávali i v posledních třiceti letech.*“ Částečně se snad můžeme i vrátit k národním traumatům let 1938 a 1968, kdy se Československo nebránilo okupaci. „*Ústupky zlu nevedou k dobrému výsledku. Naopak, je to potom často ještě horší. Pokud bychom se bránili, měli bychom šanci zůstat alespoň hrdým národem.*“ Pro posílení občanské sounáležitosti a odpovědnosti je dnes zapotřebí věnovat pozornost tomu, na jakých hodnotách chceme, aby naše společnost stála a poukazovat na konkrétní lidi, kteří je reprezentují. „*Ne vyzdvihovat ty, kteří dokáží tím systémem nějak kličkovat.*“

I současná situace nám dle generála Pavla nabízí možnost se poučit, a především pak vytvářet užší společenské vazby. „*Když si budeme vzájemně pomáhat, tak nejen že nám bude lépe, ale také se z toho rychleji dostaneme.*“

Poznámka

Celý záznam diskuze naleznete na YouTube Centra pro lidská práva a demokracii: <https://www.youtube.com/watch?v=DgogViTRLXg>

Fotografie

[1] Petr Pavel a Veronika Čáslavová při diskuzi, autor: Atelier Picture, editace: ořez.

1) Mezinárodní trestní spravedlnost

Vedoucí sekce: Jan Lhotský

Britský právník Karim Khan byl zvolen novým žalobcem Mezinárodního trestního soudu

Alžběta Dvořáková

V únoru letošního roku byl Karim Khan zvolen novým žalobcem Mezinárodního trestního soudu. Khanovi započne mandát v červnu tohoto roku. V Úřadu žalobce nahradí současnou žalobkyni Fatou Bensoudou. Khan bude ve funkci žalobce devět let.

Karim Khan se v červnu stane v pořadí třetím žalobcem Mezinárodního trestního soudu (dále MTS). V této funkci nahradí stávající žalobkyni Fatou Bensoudou. Nový žalobce byl volen zeměmi, které jsou smluvními stranami Římského statutu. Mezi těmito zeměmi nedošlo k jednoznačné shodě, uskutečnilo se tedy tajné hlasování. Volby žalobce se zúčastnilo 123 států, pro Khana hlasovalo 72 z nich. V nejužším výběru se Khan pocházející ze Spojeného království ucházel o post spolu se třemi dalšími kandidáty z Irska, Španělska a Itálie.

Přestože žalobce je pověřen vykonávat svoji roli nezávisle a nestranně, samotná volba konkrétní osoby je reálně do značné míry otázkou politickou. Výběr vhodné osoby do funkce nového žalobce byl odbornou veřejností pokládán pro budoucí úspěšné fungování MTS za životně důležitý. Někteří odborníci doporučovali zvolení žalobce s britským, francouzským či americkým občanstvím. Khan byl nominován Spojeným královstvím. Jeho kandidaturu ale podpořila otevřeným dopisem pro MTS například skupina afrických nevládních organizací.

Karim Khan: brilantní právník s rozmanitými zkušenostmi

Khan je podle slov svých kolegů inteligentní, sebejistý obhájce a výborný řečník. V právní komunitě je považován za zkušeného odborníka na mezinárodní trestní právo. Khan je od roku 2018 vedoucím Vyšetřovacího týmu na podporu odpovědnosti za zločiny spáchané Islámským státem v Iráku (UN

Nový žalobce MTS Karim Khan [1]

Investigative Team to Promote Accountability for Crimes Committed by Da'esh/ISIL, UNITAD). [1] Khan zde vedl tým čítající více než 150 odborníků z různých částí světa. Právě schopnost vést tým, který je navíc takto kulturně rozmanitý, bylo pro výběr nového žalobce důležitým kritériem.

Karim Khan působil jako poradce pro žalobce u Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii (ICTY), dále u Mezinárodního trestního tribunálu pro Rwandu (ICTR), u Zvláštního tribunálu pro Libanon, a rovněž u Zvláštního soudu pro Sierra Leone. Khan má bohaté zkušenosti i mimo pozice v úřadech žalobce. Khan za sebou také víceero případů obhajoby obětí trestných činů, což s přihlédnutím ke skutečnosti, že je MTS kritizován za nedostatečnou pozornost vůči obětem, představuje pro funkci žalobce cenné zkušenosti.

Se jménem Khan se spojují také lehce kontroverzní, ale neméně důležité případy. Khan byl obhájcem Williama Ruta, viceprezidenta Keni. Ruto byl po-

staven před MTS kvůli údajným zločinům proti lidskosti spáchaným mezi lety 2007 a 2008. Řízení bylo zahájeno v roce 2013 a skončeno v roce 2016, kdy byla obvinění proti Rutovi vzata zpět.

Khan byl dále obhájcem Sajfa Kaddáfího, syna bývalého prezidenta Libye Muammara Kaddáfího, který byl obviněn před MTS ze zločinů proti lidskosti spáchaných v roce 2011. Sajf Kaddáfí byl v roce 2015 v Libyi odsouzen k trestu smrti a v roce 2016 byl z vězení propuštěn, přičemž vnitrostátní prominutí trestu vyjednal právě Khan.

Ačkoli se Khanovy případy obhajoby obžalovaných staly v souvislosti s volbou žalobce MTS předmětem diskuzí, odborná veřejnost na ně nahlíží pozitivně. Obhajoba obžalovaných je ve fungujícím právním systému stejně důležitá jako obhajoba obětí. Karim Khan má díky těmto případům různorodé zkušenosti, což může být v budoucnu výhodou.

Luis Moreno-Ocampo: první a hojně kritizovaný žalobce MTS

Prvním žalobcem MTS se v roce 2003 stal Argentinec Luis Moreno-Ocampo. Podle Ocampy se jednalo o náročnou pozici, protože je MTS prvním soudem svého druhu. Už během funkčního období nahlížela odborná komunita na Ocampovu práci kriticky. Ocampo navíc podle odborníků snižoval kredibilitu MTS, kupříkladu když v roce 2012 po gratuloval Guillaume Sorovi – údajnému válečnému zločinci – po jeho zvolení do funkce předsedy parlamentu v Pobřeží slonoviny.

Nejznámějšími případy, kterými se Ocampo ve funkci žalobce zabýval, byla keňská šestice obžalovaných. Obviněnými byli Kenyatta, Muthaura, Hussein Ali, Kosgey, Ruto a Sang. Všichni z této šestice měli údajně po volbách v Keni spáchat mezi lety 2007 a 2008 zločiny proti lidskosti. Případy byly uzavřeny v letech 2015 a 2016, přičemž nikdo z obviněných nebyl shledán vinným. Právě zpětvzetí obvinění v těchto případech bylo odbornou veřejností pokládáno za selhání MTS. Neúspěch mohl být zčásti zaviněn tím, že Ocampo neměl připravenou dostatečně zpracovanou obžalobu.

V roce 2018 vyšel nezávislý posudek, který se zaměřoval právě na faktory, které umožnily neúspěšné trestní stíhání výše zmíněné keňské šestice. Žalobkyně Fatou Bensouda se k věci vyjádřila tak, že za

neúspěchem mohlo stát Ocampovo autokratické vedení týmu a jeho chování směrem k zaměstnancům Úřadu.

Fatou Bensouda: druhá žalobkyně MTS

V roce 2012 se stala žalobkyní MTS Fatou Bensouda z Gambie. Její mandát končí v červnu letošního roku, kdy do úřadu nastoupí nově zvolený žalobce Karim Khan. Žalobkyně Fatou Bensouda byla po Ocampovi považována za výraznou změnu k lepšímu. Na rozdíl od svého předchůdce se Bensouda zaměřila i na země mimo Afriku, kupříkladu na Myanmar či Gruzii.

Mezi důležité případy vedené Bensoudou, které skončily usvědčením obviněného, patří například případ vůdce ozbrojené militantní skupiny z Demokratické republiky Kongo, Bosca Ntagandy. Ten byl usvědčen z válečných zločinů a zločinů proti lidskosti a v roce 2019 odsouzen k třiceti letům vězení, což je historicky nejvyšší trest od vzniku MTS.

Rozhodnutí Bensoudy: budoucí výzvy pro MTS

V posledním roce učinila Bensouda směrlá rozhodnutí, která v budoucnu pro Úřad žalobce pravděpodobně přinesou nové výzvy. Podle rozhodnutí Úřadu žalobkyně spadá území Palestiny pod jurisdikci MTS a soud zde tedy bude vyšetřovat údajné zločiny spáchané nejen za strany Hamásu, ale i izraelských složek.[2] Toto rozhodnutí se setkal s nevolí ze strany Izraele, který se obává možné budoucí zaujatosti ze strany MTS.

Druhé rozhodnutí Úřadu žalobkyně se týká plánovaného vyšetřování v Afghánistánu, kde mělo dojít ke zločinům nejen ze strany Talibánu a afghánských složek, ale také příslušníků amerických ozbrojených sil, kteří by se tedy také měli podrobit vyšetřování.[3] Protože USA není smluvní stranou Římského statutu, američtí představitelé rozhodnutí MTS hojně kritizovali.

Nároky na nového žalobce budou vysoké

Činnost Mezinárodního trestního soudu podle odborníků nezačala zrovna šťastně. Žalobcům bylo vytýkáno přílišné zaměření na africký kontinent, neschopnost usvědčit politicky vysoce postavené

zločince a přehlížení obětí zločinů. Ačkoliv došlo během funkčního období Fatou Bensoudy k posunu k lepšímu, směr, jakým se bude MTS ubírat, bude v budoucích devíti letech rozhodující. Úřad žalobce se musí především poučit z předešlých chyb a posílit důvěryhodnost soudu.

Karim Khan působí jako správná osoba zvolená do Úřadu žalobce. Zkušenosti s vedením týmu UNITAD, kde úzce spolupracoval s iráckou vládou, může být předzvěstí, že by mohl dobře zastávat práci nejen žalobce, ale i diplomata. Právě diplomatické jednání se zeměmi, které prozatím MTS neuznávají, by mohla soudu zvýšit legitimitu, o což bude Karim Khan pravděpodobně usilovat.

Poznámky

- [1] Více o UNITAD viz Bulletin prosinec 2020, s. 11.
- [2] Palestina je smluvní stranou Římského statutu, Izrael nikoliv.
- [3] Afghánistán je smluvní stranou Římského statutu.

Zdroje

- BBC News. 2020. Afghan conflict: US sanctions 'kangaroo' ICC over war crimes probe: <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-53012783>
- Curriculum vitae – Karim Khan, 2021: https://asp.icc-cpi.int/iccdocs/asp_docs/Elections/PRO2020/Karim%20Khan-CV-ENG.pdf.
- Heller, Kevin Jon. ICC Prosecutor Symposium: The ASP Should Choose a Prosecutor from the P-3. *Opinio Juris*. 2020: <http://>

opiniojuris.org/2020/04/16/icc-prosecutor-symposium-the-asp-should-choose-a-prosecutor-from-the-p-3/

- Heller, Kevin Jon. Moreno-Ocampo Once Again Undermines the OTP's Credibility. *Opinio Juris*. 2012: <http://opiniojuris.org/2012/04/14/moreno-ocampo-once-again-undermines-the-otps-impartiality/>
- Heller, Kevin Jon. NGO Letter Supporting Karim Khan QC. *Opinio Juris*. 2021: <http://opiniojuris.org/2021/01/08/ngo-letter-supporting-karim-khan-qc/>
- Heller, Kevin Jon. The Irritating ICC Prosecutor. *Opinio Juris*. 2011: <http://opiniojuris.org/2011/04/09/the-irritating-icc-prosecutor/>
- Holmes, Olivia. ICC rules it can investigate alleged war crimes in Palestine despite Israeli objections. *The Guardian*. 2021: <https://www.theguardian.com/law/2021/feb/05/icc-rules-it-can-investigate-war-crimes-in-palestine-despite-israeli-objections>
- Mezinárodní trestní soud. 2015. Case Information Sheet: The Prosecutor v. Uhuru Muigai Kenyatta. Haag: <https://www.icc-cpi.int/CaseInformationSheets/KenyattaEng.pdf>
- Mezinárodní trestní soud. 2019. Full Statement of the Prosecutor, Fatou Bensouda, on external expert review and lessons drawn from the Kenya situation. Haag: <https://www.icc-cpi.int/item-sDocuments/261119-otp-statement-kenya-eng.pdf>
- Stephen, Chris. Gaddafi son Saif al-Islam 'freed after death sentence quashed'. *The Guardian*. 2016: <https://www.theguardian.com/world/2016/jul/07/gaddafi-son-saif-al-islam-freed-after-death-sentence-quashed>
- Wintour, Patrick. British barrister Karim Khan elected ICC's new chief prosecutor. *The Guardian*. 2021: <https://www.theguardian.com/law/2021/feb/12/karim-khan-international-criminal-court-prosecutor>

Fotografie

- [1] Lawyer Karim Khan, autor: Coalition for the ICC, 27. srpna 2008, zdroj: Flickr, CC BY-NC-ND 2.0, editace: ořez.
- [2] Luis Moreno-Ocampo, autor: Ralph Alswang, 8. Dubna 2008, zdroj: Flickr, CC BY-ND 2.0, editace: ořez.

První žalobce MTS, Luis Moreno-Ocampo [2]

Rozhodnutí Mezinárodního trestního soudu v otázce palestinské jurisdikce: Soud může vyšetřovat zločiny podle mezinárodního práva

Jakub Hedl

Přípravný senát Mezinárodního trestního soudu na žádost žalobkyně v únoru rozhodl, že Mezinárodní trestní soud je nadán jurisdikcí nad územím Palestiny, jelikož ta je smluvní stranou Římského statutu. Žalobkyně tak může pokračovat ve vyšetřování zločinů podle mezinárodního práva, ke kterým mělo dojít na Západním břehu, v pásnu Gazy a ve východním Jeruzalémě. Rozhodnutí ovšem nebylo jednotné.

Od smluvní strany Římského statutu k územní jurisdikci

Palestina se stala smluvní stranou Římského statutu (ŘS) v roce 2015 v reakci na ztroskotání mírových rozhovorů s Izraelem v předchozím roce. Následovalo předběžné šetření Úřadem žalobkyně Mezinárodního trestního soudu (MTS) a v roce 2018 podala Palestina oznámení na základě čl. 13 ŘS, ve kterém požádala MTS o vyšetření zločinů podle mezinárodního práva, které se měly stát na jejím území v období od 13. června 2014 (více viz Blog Centra).

Na základě předběžného šetření došla žalobkyně k závěru, že dostupné informace zakládají dostatečnou domněnku, že došlo ke spáchání zločinů, které věcně spadají do jurisdikce MTS. Otázkou zde ovšem bylo, jestli MTS disponuje jurisdikcí nad územím, na kterém ke zločinům mělo dojít. Izrael totiž není smluvní stranou ŘS a otázka hranic palestinského státu dosud nebyla řešena. Proto se žalobkyně rozhodla požádat MTS o rozhodnutí ve věci jurisdikce podle čl. 19 odst. 3 ŘS vzhledem k unikátním a sporným otázkám pojícím se s palestinskou státností (viz Bulletin leden-únor 2020, s. 16).

Zájem na tomto rozhodnutí byl veliký. Celkem 42 akademiků, organizací a států poskytlo MTS vyjádření jako tzv. *amicus curiae* (přítel soudu). Přibližně polovina těchto vyjádření tvrdila, že

Izraelské osady na Západním břehu, stav z roku 2007 [1]

soud jurisdikci disponuje a druhá polovina s tímto názorem naopak nesouhlasila.

Dva ku jednomu

Tříčlenný senát nakonec rozhodl poměrem hlasů dva ku jedné (ve prospěch hlasoval francouzský soudce de Brichambaut a beninská soudkyně Alapini-Gansou, proti byl maďarský soudce Kovács), že MTS disponuje územní jurisdikcí, a žalobkyně tak může pokračovat ve vyšetřování. Prakticky vzápětí byl za toto rozhodnutí MTS kritizován například Německem.

Žalobkyně Fatou Bensouda ve svém vyjádření k rozhodnutí zdůraznila, že její vyšetřování bude nezávislé, nestranné, objektivní a bude stíhat jak izraelské, tak palestinské pachatele.

Politizace řízení

V první části svého rozhodnutí přípravný senát odmítl námitku některých *amici curiae*, dle kterých je případ příliš „zpolitizovaný“. MTS konstatoval, že ke zločinům podle mezinárodního práva mnohdy dochází právě v takto citlivých politických situacích. Soudci se musí řídit právem, nikoli politickým zájmem.

Dále se přípravný senát vypořádal s námitkou založenou na principu dovozeném Mezinárodním soudním dvorem v případě tzv. Měnového zlata. Podle tohoto principu nelze rozhodnout ve věci samé, pokud se zásadně týká třetího státu, který není účastníkem řízení. Tato námitka se zakládala na skutečnosti, že Izrael není smluvní stranou ŘS. K tomuto přípravný senát konstatoval, že vykonává jurisdikci nad jednotlivci, ne nad státy a neřeší mezistátní spory, tudíž není možné princip aplikovat. Přípravný senát navíc vyzval Izrael k podání vyjádření a participaci na řízení, čehož Izrael nevyužil.

Následně přípravný senát opřel své rozhodnutí o určení jurisdikce o případ Lotus, v němž podle Stálého dvora mezinárodní spravedlnosti „*princip teritoriality trestního práva není absolutní a nepřekrývá se s územně vymezenou suverenitou*“.

Otázka palestinské státnosti

Přípravný senát se odmítl zabývat palestinskou státností, tedy jestli Palestina vykazuje znaky státu (obyvatelstvo žijící na určitém území, nad kterým je vykonávána suverénní moc), jak požadovalo například Německo. Argumentace Německa se kloní k formálnějšímu pojetí státu dle mezinárodního práva veřejného.

Přípravný senát se opřel o Rezoluci OSN 67/19, která přiznává Palestině pozorovatelský status při OSN a umožnila jí nabývat členství v mezinárodních organizacích. Tato změna ve spojení s čl. 125 odst. 3 ŘS, dle kterého je ŘS otevřen každému státu, tak umožnila Palestině stát se řádnou smluvní stranou ŘS. Žádná smluvní strana navíc nerozporela přistoupení Palestiny k ŘS podle čl. 119 odst. 2 ŘS, tudíž ji jakožto stát akceptovaly.

Na Palestinu tak lze uplatnit čl. 12 odst. 2 písm. a) ŘS, dle kterého se jurisdikce MTS uplatní na

Palestinská vlajka [2]

stát, který je smluvní stranou ŘS, a na jehož území došlo k danému jednání. Žádné ustanovení ŘS nevyžaduje, aby stát vykazoval znaky státu podle mezinárodního práva.

Územní jurisdikci MTS nakonec přípravný senát vymezil taktéž v návaznosti na Rezoluci OSN 67/19. Valné shromáždění OSN v této rezoluci potvrdilo, že Palestinci mají právo na sebeurčení na „*území okupovaném po roce 1967, včetně východního Jeruzaléma*“. Právě na tato území - pásmo Gazy, Západní břeh a východní Jeruzalém - vymezil přípravný senát územní jurisdikci MTS, ovšem pouze pro potřeby vyšetřování zločinů podle mezinárodního práva. Toto rozhodnutí zároveň nemá zasahovat do budoucích jednání o hranicích Palestiny.

Disent soudce Kovácsa

Soudce Kovács ve svém disentujícím stanovisku vyjádřil rozdílný názor na přenos palestinské jurisdikce na MTS. Jeho argumentace je založena na Mírových dohodách z Osla, které omezily trestní jurisdikci palestinské samosprávy (vyňaly z její jurisdikce izraelské občany či také území iz-

raelských osad). Palestina tak podle jeho názoru nemůže přenést na MTS jurisdikci, jíž sama nedisponuje. Z tohoto důvodu by MTS měl navázat spolupráci s Izraelem podle čl. 87 odst. 5 ŘS, či dohodnout přijetí jurisdikce Izraelem dle čl. 12 odst. 3 ŘS.

Ze strany Izraele bohužel nelze předpokládat větší míru spolupráce, neboť rozhodnutí označil prezident Netanyahu prakticky vzápětí za anti-semitské. Přípravný senát ovšem pouze vymezil území, na kterém bude probíhat aktuální šetření. Otázku územní suverenity palestinského státu musí rozhodnout mezinárodní společenství.

Zdroje

Kai Ambos, “Solid jurisdictional basis”? The ICC’s fragile jurisdiction for crimes allegedly committed in Palestine, Ejiltalk, 2. března 2021, (<https://www.ejiltalk.org/solid-jurisdictional-basis-the-iccs-fragile-jurisdiction-for-crimes-allegedly-committed-in-palestine/>)

Kevin John Heller, The Gray Lady Botches Judge Kovács’ Dissent, OpinioJuris, 10. února 2021, (<http://opiniojuris.org/2021/02/10/the-gray-lady-botches-judge-kovacs-dissent/>)

Mezinárodní trestní soud, Statement of ICC Prosecutor, Fatou Bensouda, respecting an investigation of the Situation in Palestine, 3. března 2021, Hague: ICC Publishing (<https://www.icc-cpi.int/Pages/item.aspx?name=210303-prosecutor-statement-investigation-palestine>)

Mezinárodní trestní soud, Decision on the ‘Prosecution request pursuant to article 19(3) for a ruling on the Court’s territorial jurisdiction in Palestine’, ICC-01/18-143, 5. února 2021, Hague: ICC Publishing (https://www.icc-cpi.int/CourtRecords/CR2021_01165.PDF)

Mezinárodní trestní soud, Judge Péter Kovács’ Partly Dissenting Opinion, ICC-01/18-143-Anx1, 5. února 2021, Hague: ICC Publishing (https://www.icc-cpi.int/RelatedRecords/CR2021_01167.PDF)

Ministerstvo zahraničních věcí Izraele, ICC’s Lack of jurisdiction, 5. února 2021, (https://govextra.gov.il/foreign-affairs/icc/home/?gclid=CjwKCAiA65iBBhB-EiwAW253W3ZnUBk-KR4qe0hK-C2htcR7PpHwYm7V7hUXdsc9oh7_LTGeoG-ML-hBoCNtEQAvD_BwE)

Stálý dvůr mezinárodní spravedlnosti, Case of the monetary gold removed from Rome in 1943, 15. června 1954, (<https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/19/019-19540615-JUD-01-00-EN.pdf>)

Stálý dvůr mezinárodní spravedlnosti, The case of the S.S. Lotus, 7. září 1927, (https://www.icj-cij.org/public/files/permanent-court-of-international-justice/serie_A/A_10/30_Lotus_Arret.pdf)

Valné shromáždění OSN, Rezoluce 67/19, 29. listopadu 2012, New York (<https://undocs.org/en/A/RES/67/19>)

Fotografie

[1] Palestine Map 2007 (Settlements), autor: HowardMorland, 11. dubna 2007, zdroj: Wikimedia Commons, CC0, editace: ořez.

[2] Flag of Palestine., autor: young shanahan, 15. září 2013, zdroj: Flickr, CC BY 2.0, editace: ořez.

[3] Žalobkyně Fatou Bensouda, zdroj: ICC-CPI, editace: ořez.

Žalobkyně Fatou Bensouda [3]

Rozhodnutí o reparacích v případě Ntaganda

Tomáš Münzberger

V případě bývalého náčelníka generálního štábu milic, Bosca Ntagandy, který se podílel na zvěstvech konžské občanské války, došlo v březnu k důležitému rozhodnutí o povinnosti nahradit újmu. Újma byla vyčíslena na 30 milionů dolarů. Rozhodnutí také určuje povahu a formu reparací, a proto je důležitou součástí mandátu Mezinárodního trestního soudu, který zajišťuje faktickou satisfakci obětem.

Kdo je Bosco Ntaganda?

Bosco Ntaganda byl členem Unie konžských patriotů, která sestávala z příslušníků etnické skupiny Hema v občanské válce. Ta vypukla v Demokratické republice Kongo (*Democratic Republic of the Congo, DRC*) v roce 1998 a v roce 2003 ji pomáhaly ukončit mírové mise Evropské unie a OSN.

Když konžský prezident Kabila v roce 2004 oficiálně postoupil případ Mezinárodnímu trestnímu soudu (MTS), vyšetřování se zaměřilo na provincii Ituri, kde Ntaganda působil jako náčelník generálního štábu milice Vlasteneckých sil za osvobození Konga, která verbovala a vysílala do boje dětské vojáky.

První zatykač proti Ntagandovi MTS vydal v roce 2006 právě pro zločiny spojené s užíváním dětských vojáků. Druhý zatykač roku 2012 rozšířil obvinění o další válečné zločiny a zločiny proti lidskosti. Následující rok se Ntaganda sám přihlásil na ambasádě USA v Kigali, aby mohl být převezen do Haagu.

Rozsudky o vině a trestu

Ntagandova osobní výpověď před soudem trvala šest týdnů a snažila se o podání obrazu člověka revolucionáře, který bojuje s nespravedlností. Již v sedmnácti letech Ntaganda bojoval ve Rwandě proti režimu odpovědnému za tamní genocidu. Ntaganda zároveň odmítl veškerá obvinění z užívání dětských vojáků, vraždy a znásilnění (viz Bulletin červenec–srpen 2019, s. 13).

Bosco Ntaganda [1]

V červenci 2019 Soud shledal Ntagandu vinným v 18 bodech obžaloby, do té doby nejvyšší počet zločinů, z nichž MTS shledal obžalovaného vinným. Rozsudek ho označil za přímého pachatele perzekuce jako zločinu proti lidskosti a zločinu vraždy jakožto zločinu proti lidskosti a válečného zločinu zároveň, a to pro zastřelení katolického kněze. Dalších 15 bodů obžaloby představovaly zločiny, na kterých se podílel jako nepřímý spolupachatel (*indirect co-perpetrator*).

Významnou částí rozsudku bylo odsouzení pro nepřímou účast na vícečetných sexuálních zločinech. Ntaganda se podle této části dopustil nepřímého zneužívání dětí, které byly součástí jeho vlastních milic, jelikož byl ve svém postavení odpovědný za chování podřízených vojáků. MTS tímto odpověděl na kontroverzní otázku, zda je možné spáchat válečný zločin znásilnění a sexuálního otroctví také proti členům vlastní ozbrojené skupiny.

V listopadu 2019 bylo rozhodnuto o výši trestu 30 let odnětí svobody. Z rozhodnutí Soudu vyplývá, že ačkoliv byly spáchané zločiny velmi závažné, nepřekročily práh pro udělení výjimečného trestu

odnětí svobody na doživotí (viz Bulletin prosinec 2019, s. 13).

Nemajetnost odsouzeného nestojí reparacím v cestě

MTS rozhodl o reparacích v březnu tohoto roku. Ntaganda je nemajetný, tedy nemá žádné prostředky k úhradě reparací. MTS proto na základě Římského statutu požádal Svěrenecký fond pro oběti zločinů (*The Trust Fund for Victims*, TFFV), aby se pokusil získat a poskytnout prostředky ve výši 30 milionů USD.[1] TFFV se nyní obrací na smluvní strany Římského statutu, z jejichž příspěvků je financován spolu s výnosy z peněžitých trestů. V budoucnu však bude Ntagandovo jmění kontrolováno a v případě nových prostředků se z něj TFFV alespoň částečně uspokojí.

Soud také rozhodl, že při rozdělování reparací mají být nejprve upřednostněny ty oběti, které jsou obzvláště zranitelné nebo vyžadují neodkladnou pomoc. Mezi ně patří jedinci s akutní potřebou fyzické nebo psychologické péče, oběti s postižením, starší, osoby bez domova a lidé mající finanční potíže, děti počaté při znásilnění a během sexuálního otroctví a bývalí dětské vojáky. Pro tyto oběti sestaví TFFV implementační plán během tří měsíců a do šesti měsíců má za úkol představit plán celého projektu reparací.

Kolektivní reparace odpovídají povaze zločinů i počtu obětí

Pokud jde o charakter reparací, vybírá Soud mezi reparacemi kolektivními a individuálními. V minulosti v případě Katanga MTS nařídil jak reparace kolektivního charakteru, jako například podporu bydlení, tak individuálního v podobě symbolické částky 250 USD pro každou z obětí. Naopak v případě Lubanga bylo rozhodnuto pouze o kolektivních reparacích. Počet obětí zde byl totiž podstatně vyšší a bylo zřejmé, že některé oběti nenárokovaly náhradu újmy z obav o svoji bezpečnost (viz Bulletin březen 2018, s. 14).

V rozhodnutí o reparacích v případě Ntaganda MTS zvolil cestu kolektivních reparací s individualizovanými složkami. Kolektivní reparace jsou ospravedlněny povahou zločinů. Tato forma repa-

rací je vhodná pro oběti znásilnění a sexuálního otroctví, protože z důvodu stigmatizace a odmítnutí těchto obětí rodinou a komunitou vzniká riziko, že se oběti o individuální reparace nepřihlásí.

Druhým důvodem pro volbu kolektivních reparací byl vysoký počet odhadovaných obětí. Oproti 1460 obětem, které se Mezinárodnímu trestnímu procesu přihlásily a získaly status oběti, odborníci odhadují jejich reálný počet na 3500. MTS také rozhodl, že kolektivní reparace budou obsahovat individualizované složky, které zajistí jednotlivým obětem individuální výhody podle jejich vlastních potřeb. Konkrétní podobu individuálních výhod určí TFFV.

Jak pomoci obětem?

Soud udělil TFFV pokyny ke zpracování implementačního plánu. Náhrada újmy má mít podobu všech existujících forem. Prvním způsobem jsou restituce, tedy snaha obnovit stav před zločiny v takové míře, v jaké je to možné. Patří sem například rehabilitační opatření, které mají umožnit reintegraci obětí do společnosti prostřednictvím různých lékařských služeb, podpory bydlení, psychosociálních služeb a odborného vzdělávání. Druhou formu předsta-

Soudce Robert Fremr [2]

vují kompenzace pro majetkově vyčíslitelné škody. Poslední formou jsou symbolická opatření za účelem satisfakce, která zároveň musí sloužit praktickému účelu. Jako příklad se nabízí výstavba komunitního centra pojmenovaného po katolickém knězi Abbé Bwanalongovi, kterého Ntaganda zavraždil.

Závěrem

Na počátku března MTS rozhodl také o implementaci kolektivních opatření ve věci zakladatele Unie konžských patriotů Thomase Lubangy. Stejný den TFV oznámil detaily plánu kolektivních reparací, které pomůžou bývalým dětským vojákům a jejich rodinám v DRC začlenit se do společnosti. Tento program má pomoci napravit újmu, kterou způsobili Lubanga a Ntaganda společně, jelikož jejich zločiny mají zčásti totožné oběti.

Jen krátce po vynesení rozhodnutí o reparacích v případě Ntaganda skončil mandát dvou soudců příslušného soudního senátu. Jedním z nich je také český soudce Robert Fremr, který předsedal trestnímu řízení s Bosco Ntagandou a během posledních tří let svého funkčního období působil jako první místopředseda Mezinárodního trestního soudu [2]. Desátého března proběhlo rozloučení s dnes již bývalými soudci, jejichž nástupci zároveň složili novou přísahu.

Poznámky

- [1] Na základě článku 75 odst. 2 Římského statutu.
- [2] Rozhovor s Robertem Fremrem si lze přečíst zde: Bulletin květen 2017, s. 3.

Zdroje

- Wakabi, Wairagala. Ntaganda's Liability for Reparations Set at \$30 Million USD. International Justice Monitor. 11. března 2021 <https://www.ijmonitor.org/2021/03/ntagandas-liability-for-reparations-set-at-30-million-usd/>
- Mezinárodní trestní soud. 2021. Questions and Answers on the Reparations order in the Ntaganda case, 8 March 2021. <https://www.icc-cpi.int/itemsDocuments/210308-ntaganda-reparations-order-questions-and-answers-eng.pdf>
- Mezinárodní trestní soud. 2021. Ntaganda case: ICC Trial Chamber VI orders reparations for victims. <https://www.icc-cpi.int/Pages/item.aspx?name=pr1572>
- Mezinárodní trestní soud. 2021. Lubanga Case: The TFV announces details of the collective reparation award. <https://www.icc-cpi.int/Pages/item.aspx?name=210304-trust-fund-for-victims-press-release-lubanga>

Fotografie

- [1] Bosco Ntaganda, zdroj: ICC-CPI, editace: ořez.
- [2] Soudce Robert Fremr, zdroj: ICC-CPI, editace: ořez.
- [3] Urubatt-Munigi-01, autor: MONUSCO/Sylvain Liechti, 1. března 2013, zdroj: Flickr, CC BY-NC-SA 2.0

MONUSCO, stabilizační mise OSN v DRC [3]

2) Evropský systém ochrany lidských práv

Vedoucí sekce: Monika Hanych a Hubert Smekal

Rasismus a netolerance: V čem má Česká republika mezery?

Martin Mišek

Odstraňte segregaci romských dětí a zaměřte se na strategii ochrany komunity LGBTI. Tak zní doporučení směřované České republice od Evropské komise proti rasismu a netoleranci (ECRI), která je orgánem pro sledování lidských práv Rady Evropy. Monitoring zkoumá situaci týkající se projevů rasismu a nesnášenlivosti v každém z členských států Rady Evropy. Jak v nejnovějším hodnocení dopadla Česká republika?

Pokroky základem úspěchu

Zpráva v první řadě zmiňuje pozitivní vývoj v oblasti inkluzivního vzdělávání. Konkrétně ECRI uvádí vývoj na základní škole v Trmicích (Ústí nad Labem), kde žáci i personál tvoří smíšenou skupinu romského i neromského původu. Škola si dává na inkluzi záležet, čímž si buduje dobrou pověst, díky které získává další motivované učitele i žáky.

Na řadě aspektů doporučených ECRI pracuje nezávislá instituce ombudsmana. Kancelář veřejného ochránce práv usilovně prosazuje principy rovnosti a boje proti rasismu.[1] České orgány navíc přijaly různá opatření v rámci boje proti zločinům z nenávislosti, včetně školení pro pracovníky donucovacích orgánů a zavedení rozsáhlé HateFree kampaně. Mimo jiné byl bývalý koncentrační tábor v Letech přeměněn na vzdělávací středisko genocidy Romů za druhé světové války.

Orgány ČR rovněž zlepšily Státní integrační program, komplexní nástroj České republiky pro integraci osob s mezinárodní ochranou. Program prostřednictvím individuálních integračních plánů poskytuje doplňkovou ochranu. Pokrokem je i příprava nové Strategie romské integrace 2021–2030. I přesto má Česká republika stále na čem pracovat.

ECRI doporučuje vytvoření národní strategie pro LGBTI osoby [1]

Situace na školách

Česká republika informovala ECRI o několika iniciativách zaměřujících se na podporu inkluzivního vzdělávání. Problematické však zůstává chápání celého konceptu. České orgány se zaměřují především na začlenění dětí se zdravotním postižením, ale měly by se věnovat i dětem čelícím rasismu a nesnášenlivosti.

Učební osnovy obsahují některá témata související s lidskými právy, tolerancí a demokracií. Míra a způsob výuky však záleží na jednotlivých školách. Výukové materiály týkající se inkluzivního vzdělávání jsou velmi omezené. Školy navíc nedostávají hodnocení podle činnosti v této oblasti, proto nelze uplatnit sankce na ty, které téma do výuky nezahrnují.

Česká republika by proto měla učitelům a administrativním pracovníkům poskytnout hlubší odbornou přípravu tak, aby byli schopni spolupracovat s dalšími školskými orgány. Školy by si následně mohly příklady dobré praxe sdílet mezi sebou a vzájemně se jimi inspirovat.

Chybějící národní strategie pro LGBTI

Institut registrovaného partnerství poskytuje českým párům od roku 2006 rovná práva v řadě důležitých oblastí. Stále ale existují určité právní nerovnosti jako například neexistence společného jmění registrovaných partnerů či vdovských důchodů. Navíc české orgány nejsou ochotny uzákonit manželství osob stejného pohlaví, což je klíčový požadavek české LGBTI komunity.

ECRI obdržela několik stížností od transgender osob na neuctivý přístup ze strany zdravotnických zařízení. Častokrát mají pocit, že jsou považovány za nemocné a personál je plně nepřijímá. Proto

Česká republika stále zaostává v inkluzi na školách [2]

ECRI vyzývá zdravotnická zařízení ke vstřícnějšímu a respektujícímu chování k transgender a LG-BTI osobám ze strany personálu.

Dalším problémem je oficiální změna jména a sexuální identity. Transgender osoby stále musí v případě změny pohlaví podstoupit rovněž sterilizaci. Z tohoto důvodu ECRI českým úřadům připomíná rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věcech A. P., *Garçon a Nicot proti Francii*, v nichž štrasburský soud rozhodl, že požadavek sterilizace je v rozporu s právem na respektování soukromého života dle článku 8 Evropské úmluvy.

Některé nevládní organizace a akademičtí pracovníci se zabývali otázkou diskriminace LGBTI osob, nicméně česká vláda podobné aktivity nepodporovala a nijak se na nich nepodílela. Česká republika navíc stále nemá národní strategii nebo akční plán týkající se řešení otázek diskriminace a nesnášenlivosti vůči LGBTI osobám. Ve zprávě se proto výrazně doporučuje, aby orgány s příslušnými organizacemi občanské společnosti, včetně skupin LGBTI, vypracovaly národní strategii pro řešení tohoto problému.

Protimuslimská a protiromská rétorika

Nejčastějším terčem skupinové nenávisti bývali Romové. To se v poslední době změnilo a rasistické projevy českých občanů míří spíše na muslimy, přestože dle odhadů tvoří muslimové pouze 0,2 % české populace. Příkladem je spor muslimské studentky se školou, která jí zakázala nosit hidžáb. Projevy nenávisti vůči muslimům lze v posledních letech zaznamenat navíc i v národní politice. Přestože se hlavní ohnisko nenávistných projevů přesunulo k protimuslimské rétorice, veřejné protiromské projevy se vyskytují i nadále.

Pozorovatelé se shodují, že rasová nenávist se v poslední době šíří na internetu. Výrazně k tomu přispívají výhrušné komentáře či šíření dezinformací. Nejen z tohoto důvodu ECRI doporučuje obnovení horké linky pro trestné činy z nenávisti či zahájení další kampaně proti nenávisti pro širokou veřejnost. Obecně by pak české orgány měly důrazně vést všechny držitele veřejných úřadů k tomu, aby se zdrželi používání rasistických a nenávistných projevů.

V čem se věci komplikují?

Problematická je výuka jazyka. Osoby požívající mezinárodní ochrany se nyní mohou zúčastnit 400 hodin bezplatných kurzů českého jazyka. Mimo Prahu však kurzy uspokojují pouze 50 % požávky, což může mít negativní dopad v dalších oblastech života v České republice. ECRI dále vyzývá, aby Česká republika uspokojila potřeby jazykové výuky na území celého státu pro všechny cizince, ne pouze pro osoby požívající mezinárodní ochrany.

Co se týče Romů, české orgány neshromažďují komplexní údaje týkající se rovnosti Romů v oblasti vzdělávání, zaměstnanosti, bydlení a zdraví. Absence těchto údajů velmi ztěžuje důkladné hodnocení účinnosti jakýchkoliv opatření. Podle ECRI by Česká republika měla začít se sběrem informací, aby se mohly harmonizovat standardy v celé zemi.

Romské děti navíc tvoří téměř 30 % všech žáků vzdělávaných v programech pro děti s mírným mentálním nebo psychosociálním znevýhodněním, což vzbuzuje podezření. ECRI doporučuje výrazně snížit počet romských dětí zapsaných do zvláštního vzdělávání. Taktéž bude klíčové, aby orgány veřejné moci zajistily ukončení všech forem faktické segregace, která postihuje romské děti ve školách.

Reakce České republiky na zprávu

Podle Olgy Jeřábkové ze Sekce lidských práv Úřadu vlády ČR se národní strategie týkající se komunity LGBTI v současné době připravuje. Měla by být hotová v průběhu tohoto roku. Navíc Úřad vlády dokončuje zmíněnou Strategii romské integrace na léta 2021 až 2030. Jeřábková však neví, kdy ji vláda schválí. Jejím obsahem je taktéž strategie vzdělávací politiky, kterou chystá české ministerstvo školství. Nyní je zřejmé, že Česká republika má před sebou hned několik úkolů. Zda všechny splní, uvidíme v následující ECRI zprávě příští rok.

Poznámky

- [1] Důkazem může být Výroční zpráva o ochraně před diskriminací (https://www.ochrance.cz/uploads-import/DISKRIMINACE/Vyrocní_zpravy/VZ_DIS_2019_CZ.pdf). Zpráva se týká práce bývalé ombudsmanky.

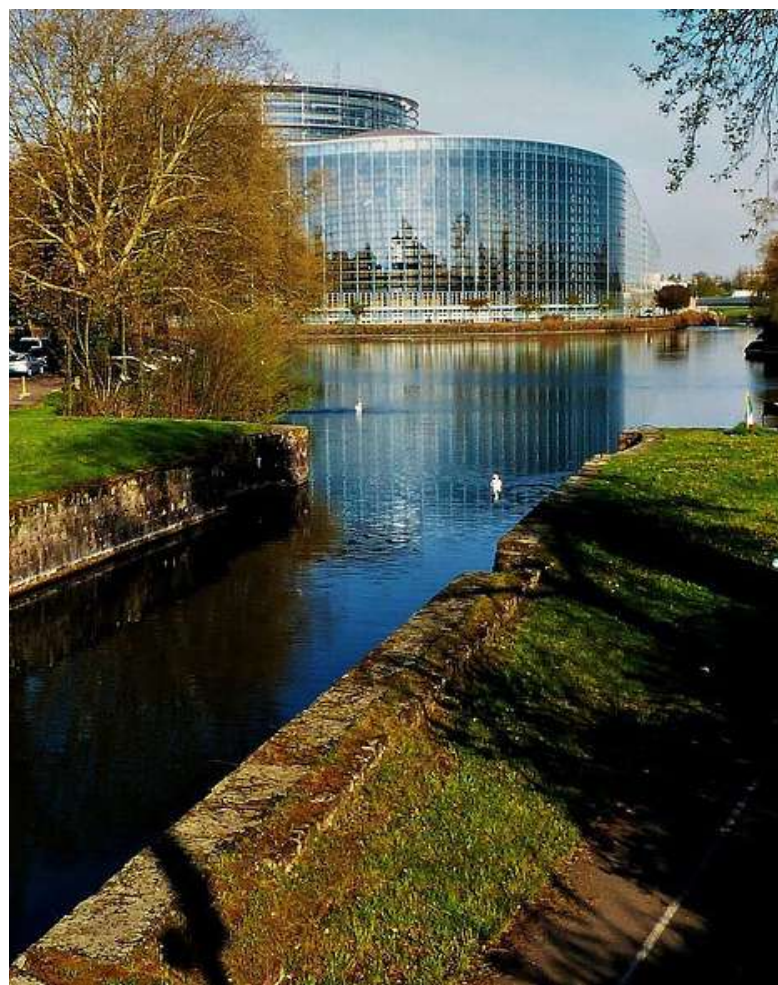
Zdroje

- Council of Europe. Czech Republic: further action needed to integrate Roma children in schools and to prevent discrimination against LGBTI persons. Council of Europe. 8. 12. 2020 (https://search.coe.int/directorate_of_communications/Pages/result_details.aspx?ObjectId=0900001680a0a3a2).
- ČT24. Evropská komise proti rasismu a netoleranci zhodnotila Česko. Radí odstranit segregaci romských dětí. ČT24. 8. 12. 2020 (<https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/3237716-evropska-komise-proti-rasismu-a-netoleranci-zhodnotila-cesko-radi-odstranit-segregaci>).
- Evropská komise proti rasismu a netoleranci. Zpráva ECRI Česká republika (Šestý monitorovací cyklus). Štrasburk: Rada Evropy. 8. 12. 2020 (<https://rm.coe.int/sixth-report-on-the-czech-republic-czech-translation-/1680a0a2b6>).

Fotografie

- [1] Marcha del Orgullo LGBT 2018 - Santiago, Chile 1, autor: B1mbo, 23. června 2018, zdroj: Wikimedia Commons, CC BY-SA 4.0, editace: ořez.
- [2] Sarah: I cannot not go to school, autor: Adam Patterson/Panos/DFID, 12. ledna 2016, zdroj: flickr, CC BY 3.0, editace: ořez.
- [3] Monitoring provádí Rada Evropy sídlící ve Štrasburku vedle Evropského parlamentu, autor: rauschenberger, 16. dubna 2018, zdroj: Pixabay, CC0, editace: ořez.

Monitoring provádí Rada Evropy sídlící ve Štrasburku vedle Evropského parlamentu [3]

SDEU: Obsazování funkcí polského Nejvyššího soudu může být v rozporu s unijním právem

Eliška Hůlová

Krise polské justice pokračuje – reforma zákona o výběru kandidátů na soudce Nejvyššího soudu vzbuzuje pochybnosti o jejich nezávislosti. Podle Soudního dvora mohou být tyto změny v rozporu s právem EU. Konečné posouzení je ale na polském Nejvyšším správním soudu.

Soudní dvůr Evropské unie (dále jen „SD“) se začátkem března znovu vyjadřoval ke stavu polské justice. Tentokrát ve vztahu k výběrovému řízení na soudce Nejvyššího soudu. Jednotlivé kandidáty vybírá a následně navrhuje ke jmenování prezident republiky Národní rada soudnictví (dále jen „Rada“). Postupné změny zákona upravujícího činnost Rady však znemožnily v podstatě jakýkoliv soudní přezkum výběrového řízení.

Změny v možnosti odvolání

V roce 2018 podalo několik účastníků výběrového řízení odvolání proti rozhodnutí Rady, kterým se je rozhodla nenominovat do funkcí soudců Nejvyššího soudu a navrhla místo nich jiné kandidáty. Novela zákona o Radě z téhož roku ale zavedla, že k úplnému přezkumu rozhodnutí Nejvyšším správním soudem je potřeba, aby odvolání podali všichni účastníci výběrového řízení. Tedy i ti, kteří byli na jmenování navrženi, a tudíž na zahájení řízení nemají žádný právní zájem.

Bez podání odvolání všemi účastníky řízení se rozhodnutí stává pravomocným ve vztahu k těm, kteří jej nenapadli. Ani případné zrušení rozhodnutí by ale nemohlo vést ke vzniku funkce stěžovatele, pokud již došlo ke jmenování jiného kandidáta. Tehdejší novela nakonec znemožňovala i to, aby se odvolání zakládalo pouze na tvrzení o nesprávném posouzení splnění požadovaných kritérií jednotlivými kandidáty.

Rada má ve výběrovém řízení klíčovou roli, protože bez jejího návrhu nelze soudce do funkce jmenovat. To je ale problematické vzhledem k její roustoucí provázanosti s vládnoucí konzervativní

Jarosław Kaczyński, předseda vládnoucí strany
Právo a spravedlnost [1]

stranou Právo a spravedlnost. Většinu členů Rady totiž vybírá polský Sejm, jehož nadpoloviční většinu tvoří právě představitelé této strany.

Vzhledem k těmto změnám, které vedly k faktické nemožnosti přezkumu návrhu kandidátů, podal Nejvyšší správní soud předběžnou otázku o jejich slučitelnosti s právem EU. Dříve než ale Soudní dvůr mohl o otázce vůbec rozhodnout, došlo k další změně zákona o Radě. Ta vyloučila možnost odvolání úplně a nařídila zastavení všech řízení, která v dané chvíli probíhala.

Podle SD může jít o porušení unijního práva

Velký senát Soudního dvora se nejprve vyjádřil k později provedeným změnám zákona o Radě. Pokud cílem novely bylo v konečném důsledku znemožnění rozhodnutí o předběžné otázce a podání podobných otázek v budoucnu, jde podle SD o porušení principu spolupráce mezi ním a členskými státy ve smyslu čl. 267 Smlouvy o fungování EU a zásady loajality podle čl. 4 odst. 3 Smlouvy o EU (dále jen „SEU“).

Ve vztahu k možnosti odvolání proti rozhodnutí o návrhu soudců SD uvedl, že provedené změny zákona mohou být v rozporu s právem jednotlivců na účinnou právní ochranu. Podle čl. 19 odst. 1 SEU je povinností členských států zajistit plné uplatňování unijního práva a zaručit ochranu práv, která z něho pro jednotlivce vyplývají. K tomu je nezbytná důvěra v nestrannost a nezávislost soudů.

V případě, že projednávány změny mohou u jednotlivců vyvolávat pochyby o neovlivnitelnosti soudců, především ze strany výkonné a zákonodárné moci, jedná se podle SD o vážné narušení důvěry, kterou by v právním státě justice měla vzbuzovat. Soudní přezkum rozhodnutí Rady je zvláště nezbytný, pokud tato instituce sama o sobě neskýtá dostatečné záruky nezávislosti.

Posouzení je třeba provést v širších souvislostech

Soudní dvůr na závěr dodal, že k posouzení slučitelnosti provedených změn s právem EU je nezbytné vzít v úvahu také kontext jejich přijímání. Od roku 2015 dochází v Polsku k řadě reforem prováděným stranou Právo a spravedlnost, která díky nim získává čím dál větší kontrolu nad polskou justicí.

Kvůli těmto změnám panuje dlouhodobý rozpor mezi Bruslem a Varšavou o stavu právního státu. Nejedná se tedy zdaleka o ojedinělý případ, kdy se Unie k Polsku v tomto ohledu vyjadřovala. Nedávno například Evropská komise vydala zprávu o stavu vlády práva napříč státy EU, ve které na problematickou situaci poukazuje (viz Bulletin prosinec 2020, s. 33).

Podstatnou okolností je také načasování změn. K jejich přijetí totiž došlo krátce předtím, než měla nově jmenovaná Rada navrhnout kandidáty na velký počet míst uvolněných v důsledku kontroverzních změn zákona o Nejvyšším soudu. Tato novela snížila důchodový věk soudců, čímž došlo k uprázdění více než třetiny soudcovských míst (k novele a reakci Evropské komise viz Bulletin listopad 2018, s. 19).

Na polském Nejvyšším správním soudu nyní je, aby posoudil situaci podle hledisek nastíněných SD. Pokud dospěje k závěru, že přijaté změny zákona o Radě jsou v rozporu s právem EU, nesmí je vzhledem k zásadě přednosti unijního práva aplikovat.

Zdroje

- Brzowski Alexandra a Maksimov Vlagyislav, EU court tells Polish judges to ignore national laws breaking bloc law [online]. Euroactive. 2. března 2021 (<https://www.euractiv.com/section/justice-home-affairs/news/eu-court-tells-polish-judges-to-ignore-national-laws-breaking-bloc-law/>).
- Duncan Allyson K. a Macy John, The Collapse of Judicial Independence in Poland: A Cautionary Tale [online]. Judicature, Duke Law School: Bolch Judicial Institute. 3. března 2021 (<https://judicature.duke.edu/articles/the-collapse-of-judicial-independence-in-poland-a-cautionary-tale/>).
- Soudní dvůr Evropské unie. Rozsudek velkého senátu ve věci C-824/18: A. B. a další (Jmenování soudců Nejvyššího soudu – Odvolání), 2. března 2021, (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:62018CJ0824&from=CS>).
- Soudní dvůr Evropské unie. Věc C-824/18: A. B. a další (Jmenování soudců Nejvyššího soudu – Odvolání), 2. března 2021 [tisková zpráva], (<https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2021-03/cp210031cs.pdf>).

Fotografie

- [1] Jarosław Kaczyński przemawia na konferencji nasukowej Konstytucja Solidarność, autor: Mikołaj Filip Formella, 7. října 2020, zdroj: Wikimedia Commons, CC BY-SA 4.0, editace: ořez.
- [2] Budynek SGGW ul. Rakowiecka 30, autor: Adrian Gryczuk, 20. dubna 2020, zdroj: Wikimedia Commons, CC BY-SA 3.0 PL, editace: ořez.

Budova polské Národní rady soudnictví [2]

Česká republika selhává v zajištění procesních práv dětí v kvazitrestním řízení

Eliška Hronová

Evropský výbor pro sociální práva rozhodl, že Česká republika dostatečně nezajišťuje procesní práva dětem do 15 let v kvazitrestním řízení. Podle rozhodnutí o kolektivní stížnosti *International Commission of Jurists* proti České republice stát musí dětem zajistit právní pomoc od samého začátku řízení. K formálnímu projednání věci soudem pro mládež nadto mají existovat alternativy, tzv. odklony.

Reakce státu na protiprávní činy dětí

Delikvence dětí bývá v České republice v pravidelných vlnách diskutována v souvislosti s úvahami o snížení hranice trestní odpovědnosti. Je obecně známo, že tato hranice je dnes 15 let věku. Mladší děti nejsou trestně odpovědné, a nelze je tak trestně stíhat.

Laická veřejnost ale také nezřídka nabývá nesprávného dojmu, že delikt spáchaný dítětem zůstává ze strany státních orgánů zcela bez odezvy. Realita je přitom jiná. Pokud se dítě mladší 15 let dopustí činu jinak trestného, zahajuje se řízení o činu jinak trestném, které obvykle vede k tomu, že civilní soud uloží dítěti některé z opatření uvedených v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže.[1] Soud má možnost vedle méně závažných opatření jako napomenutí či dohled probačního úředníka uložit i zásadnější formu reakce, zejména ochranné léčení či ochrannou výchovu. Soud rozhodne o umístění dítěte při výkonu těchto opatření, která lze uložit i trestně odpovědnému mladistvému v trestním řízení, do ústavního zařízení, kde je dítě omezeno na svobodě.

Řízení je v rozporu s Evropskou sociální chartou

Procesní práva dětí v tomto řízení se stala předmětem kolektivní stížnosti nevládní organizace *International Commission of Jurists* předložené ve spolupráci s českou neziskovou organizací Fórum pro lidská práva. O stížnosti nedávno rozhodl Evropský

Děti jsou v řízení o činu jinak trestném zvláště zranitelné [1]

výbor pro sociální práva. Tento orgán Rady Evropy dohlíží na dodržování Evropské sociální charty jednak cestou přezkumu kolektivních stížností, jednak hodnocením periodických zpráv členských států.

Výbor vyhověl dvěma ze čtyř námitek stěžovatelských organizací a konstatoval, že nedostatečné procesní záruky představují porušení článku 17 Evropské sociální charty, který zaručuje právo dětí na sociální a hospodářskou ochranu.

Absence právního zastoupení

Výbor vyzdvihl, že děti musí požívat odpovídající ochrany bez ohledu na formální označení a povahu řízení ve vnitrostátním právu. Ačkoli je tak řízení označeno jako občanskoprávní, nelze s odkazem na tuto skutečnost děti zbavit jejich procesní ochrany.

Výbor kritizoval, že dětem do 15 let dnes není v řízení o činu jinak trestném zajištěna právní pomoc od počátku řízení na rozdíl od mladistvých, kteří ji mají k dispozici. Úkonů v předprocesní fázi řízení se sice obvykle mohou účastnit rodiče dítěte nebo pracovník orgánu sociálně-právní ochrany dětí, ti však mohou být pro dítě pouze emoční a psycho-

logickou pomocí, ale nemohou nahradit právní pomoc advokáta. Není totiž sporu o tom, že dítě je při kontaktu s policejním orgánem ve zranitelné pozici a účast právního zástupce je zásadní pro prevenci sebeobviňování dětí i jako pojistka před špatným zacházením.

Podle Výboru by proto státy měly dítěti zajistit právní pomoc vždy, když si ji dítě nezajistí samo či mu ji neobstará zákonný zástupce nebo opatrovník. Absence právního zastoupení totiž může mít nepříznivý dopad na další průběh řízení, což zvyšuje pravděpodobnost uložení opatření včetně těch spojených se zbavením svobody.

Neumožnění odklonů v řízení

Za další nedostatek řízení Výbor označil neumožnění odklonů, jinými slovy absenci alternativ k formálnímu projednání věci před soudem pro mládež. Zatímco v případě dětí mladších 15 let má státní zástupce povinnost podat návrh na projednání věci soudu pro mládež, v případě trestně odpovědných mladistvých (nad 15 let) může využít některého z odklonů v řízení jako narovnání, podmíněné zastavení trestního stíhání, odstoupení od trestního stíhání či podmíněné odložení podání návrhu na potrestání.

Výbor zdůraznil, že je obecně škodlivé vystavovat děti systému trestního soudnictví, zvláště když umožnění odklonů má dobré výsledky z hlediska nápravy dítěte i vynaložených nákladů. Odklony mohou mít rozličnou podobu, např. komunitní službu, dohled a vedení probačními úředníky, rodinné konference a další možnosti restorativní justice, včetně odškodnění obětí. Rozhodnutí o konkrétní podobě odklonu ponechal Výbor na uvážení státu.

Vnitrostátní diskuze o potřebnosti novelizace

Problém se řeší na vnitrostátní úrovni už jistou dobu v souvislosti s rozsudkem Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Blokhin proti Rusku* [2], ve kterém shledal štrasburský soud porušení článku 6 v trestní větvi právě z důvodu nedostatečných procesních záruk v řízení s dvanáctiletým stěžovatelem.

Česká právní úprava řízení se přitom v řadě aspektů podobá úpravě ruské a na potřebnost novelizace tak

v minulosti poukazovaly např. Výbor pro práva dítěte pod Radou vlády pro lidská práva či Kolegium expertů pro výkon rozsudků Evropského soudu pro lidská práva. K potřebné změně právní úpravy však dosavadní diskuze nevedly.

Česko má nyní nedostatky napravit

Česká republika má nyní přijmout v reakci na rozhodnutí odpovídající opatření, přičemž nad jejich výkonem dohlíží jak Evropský výbor pro sociální práva, tak i Výbor ministrů Rady Evropy. Snad budou rozhodnutí Výboru a dohled nad jeho výkonem dostatečným impulzem, aby stát dětem mladším 15 let po mnohaletých diskuzích zajistil odpovídající úroveň procesní ochrany.

Jak zdůraznil Evropský výbor pro sociální práva, nutná obhajoba od samého počátku řízení i odklony jsou zárukami, které dle české právní úpravy nejsou dostupné trestně neodpovědným dětem, přitom je ale mají k dispozici mladiství. Pro tento právní stav, s nižší mírou ochrany dětí než mladistvých, přitom chybí odůvodnění.

Poznámky

[1] Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže).

[2] Blokhin proti Rusku (č. 47152/06, rozsudek velkého senátu ze dne 23. března 2016).

Zdroje

Evropský soud pro lidská práva. Blokhin proti Rusku, č. 47152/06, rozsudek velkého senátu ze dne 23. března 2016 (<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-161822>).

Evropský výbor pro sociální práva. International Commission of Jurists proti České republice, č. 148/2017, rozhodnutí ze dne 20. října 2020 (<http://hudoc.esc.coe.int/eng?i=cc-148-2017-dmerits-en>).

Výbor OSN pro práva dítěte. Obecný komentář č. 24 k právům dětí v soudnictví ve věcech mládeže z roku 2019 (<https://www.refworld.org/docid/4670fca12.html>).

Janoušek, Artur; Janouš, Václav. Za mříže už od 14 let. Poslanci chtějí nižší hranici trestní odpovědnosti, 5. září 2019, idnes.cz (https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/kriminalita-mladistvych-nasili-snizeni-pravni-odpovednosti.A190904_111059_domaci_blj).

Fotografie

[1] Děti jsou v řízení o činu jinak trestném zvláště zranitelné, autor: Marko Milivojevic, zdroj: Pixnio.com, CC0, editace: ořez.

Aktuality evropské sekce: březen 2021

Barbora Bromová

EK: Za stejnou práci stejný plat

Počátkem března představila Evropská komise návrh nové směrnice, která má eliminovat rozdíl ve výši odměňování mužů a žen pracujících ve srovnatelných zaměstnáních. Návrh stojí na principu stejného ohodnocení za stejnou práci, který byl zmíněn už v Římské smlouvě z roku 1957. V praxi má směrnice podpořit platovou transparentnost a zavést mechanismy vymáhání rovnosti platů bez ohledu na pohlaví, zejména pomocí neutrálních platových struktur. I díky nim mají mít zaměstnanci právo na informace o výši platů i před pracovním pohovorem a zahájením pracovního poměru a také konkrétnější možnosti na soudní vymáhání případné kompenzace.

EK: Nový pilíř sociálních práv

Evropská komise vydala svůj dlouhodobý plán v oblasti sociálních práv, který se soustředí na zaměstnanost a vzdělávání k praktickým dovednostem budoucnosti. Plán si klade za cíl připravit férovou a inkluzivní obnovu socioekonomických odvětví po období pandemie. Do roku 2030 plánuje zvýšit zaměstnanost v celé Evropské unii z 72 na 78 %, zajistit veřejné programy celoživotního vzdělávání, kterých se bude účastnit aspoň 60 % dospělých Evropanů a také snížit počet lidí na hraně chudoby minimálně o 15 milionů. Plán zahrnuje i nový mechanismus, díky němuž budou členské státy vykazovat pokroky v těchto oblastech.

EU FRA: Analýza programů na rozpoznávání tváří

Nově vydaná analýza Agentury EU pro základní práva (FRA) se zabývá použitím technologie, která dokáže porovnat lidskou tvář na videozáznamu s databázemi fotografií, a jedince na videu tak identifikovat. Nejkontroverznějším tématem je její využití státními bezpečnostními službami a celní správou: i když se přesnost identifikace rychle zlepšuje, software pořád vykazuje znepokojující chybovost – hlavně co se týče tváří etnických menšin.

S násilím se podle FRA v Evropě setkává více lidí, než naznačují oficiální statistiky [1]

Analýza také poukazuje na potenciální problémy spojené rozšířeným používáním této technologie na veřejných prostranstvích, při kterém by jedinci ani nemuseli vědět, že je kamery mohou natáčet a identifikovat.

EU FRA: Více násilí než uvádějí oficiální statistiky

Agentura FRA provedla rozsáhlý průzkum rozšířenosti násilí v evropské populaci a zjistila, že průměrný/á Evropan/ka má mnohem více zkušeností s násilím a obtěžováním, než by se mohlo zdát z oficiálních statistik. „Výsledky naznačují, že obzvlášť zasaženi jsou mladí lidé, členové LGBTQ komunity a ti s tělesným či duševním postižením,“ říká ředitel Agentury Michael O’Flaherty. Průzkum také ukázal, že velké procento obětí incidenty nikdy neohlásí, hlavně kvůli strachu z odplaty či pocitu bezmoci. Národní autority mají ve svém přístupu k vyšetřování násilných událostí velké mezery. Agentura k nim směřuje několik konkrétních doporučení včetně cílené ochrany určitých demografických skupin či zlepšení přístupu ke spravedlnosti.

SDEU: Užití dat elektronické komunikace pouze u závažných zločinů či veřejných hrozeb

V rámci případu *H. K. v Prokuratuur* kladl estonský soud Soudnímu dvoru EU otázku ohledně použití

osobních údajů získaných v souvislosti s poskytováním služeb elektronických komunikací s cílem boje státních orgánů proti trestné činnosti. Velký senát shledal, že směrnice o soukromí a elektronických komunikacích ve spojení s Listinou použití elektronických dat ve většině trestních stíhání nedovoluje - a to i bez ohledu na omezený časový interval shromážděných informací či jejich limitované množství. V souladu s unijním principem proporcionality Soudní dvůr konstatoval, že přístup orgánů veřejné moci k datům, z nichž lze vyvodit přesné závěry o soukromém životě jedince, může odůvodnit pouze boj proti závažné trestné činnosti nebo předcházení závažnému ohrožení veřejné bezpečnosti.

ESLP: Bulharský politik se musí omluvit Židům a Romům za diskriminační výroky

Členové romské a židovské komunity v případech *Behar a Gutman proti Bulharsku* a *Sudinova a Chaprazov proti Bulharsku* napadli výroky bulharského politika publikované v knize, rozhovorech i televizních přenosech. ESLP se zabýval otázkou, zda politicky negativní výroky o obou menšinách zasahovaly do osobního a rodinného života stěžovatelů natolik, aby byly v rozporu s čl. 8 Úmluvy. Shledal, že politicky výroky proti oběma menšinám byly natolik negativní, časté a systematické, že mohly ohrozit sebevědomí a důstojnost jedinců patřících k dotčeným komunitám, a spadaly tedy pod čl. 8 ve spojení s čl. 14 Úmluvy. ESLP také shledal, že bulharské soudy podcenily následky diskriminačních výroků a mylně je chápaly jako součást svobodné politické debaty. Podle Soudu tedy bulharské soudnictví selhalo s ohledem na svůj pozitivní závazek řádně napravit rasové a kulturně diskriminační výroky.

Zdroje

European Agency for Fundamental Human Rights, 2021. Facial recognition technology: fundamental rights considerations in the context of law enforcement. Vídeň: FRA Focus (https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2019-facial-recognition-technology-focus-paper-1_en.pdf).

European Agency for Fundamental Human Rights, 2021. Violence and harassment across Europe much higher than official records. Vídeň: FRA Focus (<https://fra.europa.eu/en/news/2021/violence-and-harassment-across-europe-much-higher-official-records>).

Evropská komise, 2021. Directive of the European Parliament and of the Council to strengthen the principle of equal pay for equal work. Brusel: Evropská komise (https://ec.europa.eu/info/files/proposal-binding-pay-transparency-measures_en).

Evropská komise, 2021. The European Pillar of Social Rights: turning principles into actions. Brusel: Evropská komise (<https://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=89&newsId=9939&furtherNews=yes>).

Evropský soud pro lidská práva, 2021. Behar and Gutman v Bulgaria – 29335/13. Strasbourg: Registrar of the Court (<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=002-13139>).

Soudní dvůr Evropské unie, 2021. Tisková zpráva č. 29 / 21 – Rozsudek ve věci C-746/18. Štrasburk: CURIA (<https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2021-03/cp-210029cs.pdf>).

Fotografie

[1] A lone protester stands after riots with police in Paris, autor: Hermann Click, 23. únor 2017, Wikimedia Commons, CC BY 2.0, editace: ořez.

[2] Moscow MetroCrowded (pixinn.net), autor: Christophe Meneboeuf, 26. září 2008, Wikimedia Commons, CC BY-SA 3.0.

Agentura FRA varuje před využitím programů na rozeznávání tváří [2]

3) Mezinárodní politika, byznys a lidská práva

Vedoucí sekce: Tereza Ciupková

Oslabování autonomie Hong Kongu pokračuje: změny v parlamentním volebním systému

Iva Turanová

Na každoročním Všečínském shromáždění lidových zástupců byly začátkem března schváleny změny v hongkongském parlamentním volebním systému. Změny vedou ke znevýhodnění prodemokratických kandidátů, čímž dochází k dalšímu oslabení hongkongské autonomie.

Jako každý rok se na počátku března v Pekingu uskutečnilo zasedání Všečínského shromáždění lidových zástupců (VSLZ). Dle ústavy se jedná o hlavní zákonodárný orgán Čínské lidové republiky, ve skutečnosti jde o tzv. razítkovací parlament ('*rubber-stamp parliament*'). Rozhodnutí jsou předem připravena Ústředním výborem komunistické strany a VSLZ je následně schvází.

Mezi diskutovanými tématy nechyběla čtrnáctá pětiletka, centrální a místní rozpočty a projednání každoročních národních rozvojových plánů. K nejsledovanějšímu bodu zasedání však patřilo hlasování o Rozhodnutí VSLZ o zlepšení volebního systému ve Zvláštní administrativní oblasti Hong Kongu. Rozhodnutí bylo přijato jednomyslně, pro návrh hlasovalo 2895 zástupců, jeden se zdržel hlasování. Nikdo nebyl proti. Po zveřejnění výsledků hlasování následoval půlminutový potlesk.

V preambuli rozhodnutí se mj. uvádí, že volební systém v Hong Kongu musí být v souladu s politikou „jedné země, dvou systémů“. Volební systém má dále sloužit k tomu, aby byl Hong Kong spravován lidmi, kteří milují zemi a milují Hong Kong, stejně jako přispět k zachování čínské národní suverenity, bezpečnosti a rozvojových zájmů.

Volební komise

První změna ve volebním systému se týká Volební komise (*Election Committee*). Základní funkcí Volební komise je nominace a výběr kandidátů na pozici

Nejvyšší představitelka Hong Kongu Carrie Lam [1]

předsedy Výkonné rady (*Executive Council*, poradní sbor vlády při tvorbě politik). Organizační struktura byla doposud následující – v komisi působilo 1 200 členů ve čtyřech sektorech. První sektor byl tvořen zástupci z oblasti průmyslu, obchodu a financí, druhý byl tvořen představiteli různých profesí, třetí sektor se zabýval sociálními věcmi a náboženstvím a ve čtvrtém sektoru se pohybovali členové z politického prostředí. Nově se zvýší počet na 1 500 členů a zároveň dojde k rozdělení politického sektoru na dva. Čtvrtý sektor bude nyní tvořen členy lokálních organizací (tedy spíše prodemokratickými členy), zatímco nově vzniklý pátý sektor bude určen členům organizací národních (tedy členům pravděpodobně propekingských). Změna v navýšení počtu členů Volební komise a přidání pátého sektoru je důležitá, jelikož se dá předpokládat, že se tak ve Volební komisi objeví o 300 „propekingských“ členů více.

Volební komise tedy nominuje a vybírá kandidáty na pozici předsedy Výkonné rady. Jedná se o důle-

žitou funkci, jelikož tato osoba je zároveň nejvyšším představitelem Hong Kongu. Úspěšný kandidát je následně jmenován centrální čínskou vládou. Pro nominaci kandidáta stačilo původně 150 hlasů členů Volební komise jako celku. Nyní musí kandidát získat alespoň 15 hlasů z každého z pěti sektorů.

Jedná se o na první pohled neinvazivní změnu, nicméně právě proto je důležité přidání nového pátého sektoru. Jelikož je určen členům národních organizací, předpokládá se, že se bude skládat z propekingských členů. To tedy v podstatě může zabránit možnosti kandidovat ve volbách na pozici předsedy Výkonné rady demokratickým kandidátům, jelikož je pravděpodobné, že nezískají potřebných 15 hlasů ve všech sektorech.

Legislativní rada

Další změna se týká Legislativní rady (*Legislation Council*), částečně demokraticky voleného parlamentu Hong Kongu. Ten se dříve skládal ze 70 členů volených dvěma způsoby. Jedna polovina členů

byla jmenována tzv. funkčními volebními obvody (*functional constituencies*), tvořených z profesních a zájmových skupin. Zbývajících 35 členů bylo voleno přímou volbou. Volební komise ve volbách do Legislativní rady od roku 2004 nefigurovala.

To se však změní. Rozhodnutí VSLZ sice zachovává funkční obvody i přímé volby, členy Legislativní rady však bude nyní nově jmenovat i Volební komise. Zároveň byl navýšen počet členů Legislativní rady na 90 členů. Navýšení počtu členů Legislativní rady spolu s novou pravomocí Volební komise povede k oslabení demokratického prvku volby, protože dojde ke snížení počtu členů volených na základě přímých voleb.

V rámci změn volebního systému tedy celkově dojde ke vzniku v rámci pátého propekingského sektoru a navýšení počtu členů Volební komise. Ve Volební komisi se tak objeví 300 propekingských členů navíc. Volba demokraticky založených kandidátů na pozici předsedy Výkonné rady (a tedy nejvyššího představitele Hong Kongu) bude prakticky znemožněna na základě nové podmínky minimálních 15 hlasů členů z každého z pěti sektorů Volební komise. Získání potřebných 15 hlasů bude tedy v rámci pátého sektoru zjevně obtížné. Volební komise, která se po zavedení změn stane spíše propekingskou, bude nově jmenovat část členů Legislativní rady. I v rámci Legislativní rady lze tedy předpokládat úpadek demokratičnosti.

Výbor pro hodnocení kvalifikace kandidátů

Poslední novinkou ve volebním systému je zřízení Výboru pro hodnocení kvalifikace kandidátů (*Candidate Qualification Review Committee*). Ten bude zodpovědný za přezkum splnění podmínek kvalifikace kandidátů jak do Volební komise a Legislativní rady, tak na pozici předsedy Výkonné rady. Rozhodnutí nezmiňuje, dle jakých kritérií bude Výbor uchazeče posuzovat. Z vyjádření ředitele čínského Úřadu pro záležitosti Hong Kongu a Macaa Xia Baolonga však vyplývá, že rozhodným prvkem bude patriotismus. O dostatečném vlastenectví jednotlivých kandidátů bude pak Výbor rozhodovat.

Vyvolané reakce

Nejvyšší představitelka Hong Kongu Carrie Lam slíbila urychlení změn místních volebních zákonů

Demonstrace v Hong Kongu v minulých letech [2]

tak, aby do jednoho roku mohly v nové podobě proběhnout volby do Volební komise, Legislativní rady i na pozici šéfa exekutivy. Někteří z poradců nejvyšší představitelky i bývalí členové Legislativní rady však ve změnách spatřují úpadek demokracie a s přísnou kontrolou z Pekingu nesouhlasí.

Na připravované změny reagoval Ministr zahraničních věcí Spojeného království Dominic Raab. Tento krok považuje za pokračující porušování Sino-britské společné deklarace z roku 1984, v níž byly sjednány podmínky přechodu suverenity Hong Kongu. Spolu s ostatními ministry zahraničních věcí států G7 pak Čínu a hongkongské úřady vyzývá k obnovení důvěry v politické instituce a k ukončení neopodstatněného útlaku zastánců demokratických hodnot. Krok odsoudil i Vysoký představitel EU pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku Josep Borrell.

Zdroje

Deutsche Welle. China approves plan to reform Hong Kong electoral system. (11. března 2021) <https://www.dw.com/en/china-approves-plan-to-reform-hong-kong-electoral-system/a-56833652>

Evropská komise. Hong Kong: EU report highlights alarming political deterioration. (12. března 2021) https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_21_1086

Hála, Martin. Národní fronta včera, dnes a zítra. Sinopsis. (4. března 2021) <https://sinopsis.cz/narodni-fronta-vcera-dnes-a-zitra/>

Ho, Kelly. Beijing approves resolution to overhaul Hong Kong's elections – candidates to be vetted. Hong Kong Free Press. (11. března 2021) <https://hongkongfp.com/2021/03/11/brea->

king-beijing-approves-resolution-to-impose-electoral-overhaul-on-hong-kong/

Chau, Candice. Hong Kong media and education sectors should also be 'governed by patriots,' top Beijing official says. Hong Kong Free Press. (2. března 2021) <https://hongkongfp.com/2021/03/02/hong-kong-media-and-education-sectors-should-also-be-governed-by-patriots-top-beijing-official-says/>

Lam, Nadia; Wong, Natalie a Kang-chung, Ng. Hong Kong elections reform: Carrie Lam promises fast-track legislative process for Beijing-decreed overhaul. South China Morning Post. (16. března 2021) <https://www.scmp.com/news/hong-kong/politics/article/3125654/hong-kong-elections-reform-carrie-lam-promises-fast-track>

Reuters. G7 expresses 'grave concerns' over electoral changes in Hong Kong. (13. března 2021) <https://www.reuters.com/article/idUSKBN2B42NB>

Savage, Michael. Hong Kong: UK accuses China of breaching joint declaration. The Guardian. (13. března 2021) <https://www.theguardian.com/politics/2021/mar/13/hong-kong-uk-accuses-china-of-breaching-joint-declaration>

Wei, Changhao a Hu, Taige. 2021 NPC Session: NPC's Hong Kong Electoral Overhaul Decision Explained. NPC Observer (11. března 2021) <https://npcobserver.com/2021/03/11/2021-npc-session-npcs-hong-kong-electoral-overhaul-decision-explained/#more-15567>

Wei, Changhao. Decision of the National People's Congress on Improving the Electoral System of the Hong Kong Special Administrative Region. China Law Translate. (13. března 2021) <https://www.chinalawtranslate.com/en/hkelectoralreformdecision/>

Fotografie

[1] Carrie Lam Cheng Yuet-ngor in May 2014, autor: Bundesministerium für Europa, Integration und Äusseres, 19. května 2014, zdroj: Wikimedia Commons, CC BY 2.0, editace: ořez.

[2] Hong Kong anti-extradition bill protest (48108527758), autor: Studio Incendo, 12. června 2019, zdroj: Wikimedia Commons, CC BY 2.0.

[3] Great Hall Of The People At Night, autor: Thomas.fanghaenel, 3. února 2007, zdroj: Wikimedia Commons, CC BY-SA 3.0.

Velká síň lidu, kde se shromáždění koná [3]

USA se opětovně připojily k Pařížské klimatické dohodě. Plnění jejích cílů však není dostatečné

Aneta Navrátilová

Už během kampaně, která předcházela americkým prezidentským volbám v roce 2020, představil demokratický kandidát Joe Biden rozsáhlý klimatický program. Na jeho základě se Spojené státy v lednu tohoto roku opětovně připojily k Pařížské dohodě a ambiciózním klimatickým cílům, které dohoda pro zapojené země stanovuje.

Pařížská klimatická dohoda byla sjednána během Klimatické konference v Paříži v roce 2015 a v platnost vstoupila v listopadu 2016. Dohoda je součástí Rámcové úmluvy OSN o změně klimatu (UNFCCC) usilující o ochranu klimatického systému Země a omezení globálního oteplování. Pařížská dohoda byla schválena a následně přijata všemi smluvními stranami Rámcové úmluvy OSN, tedy 196 státy.

Mezi smluvními stranami jsou i země, které se řadí k největším světovým producentům skleníkových plynů, jako je Čína, Indie a USA. I z toho důvodu je mezinárodní klimatická dohoda historickým mezníkem v mnohostranném procesu ochrany životního prostředí. Proces celosvětově propojuje národy ve společném cíli vyvinout ambiciózní úsilí v boji proti změnám klimatu a přizpůsobit se jejich dopadům.

Pařížská dohoda je právně závazná a stanovuje konkrétní cíle, které musí po roce 2020 všechny její smluvní strany plnit. Hlavním cílem Pařížské dohody je omezit globální oteplování a udržet globální průměrné teploty pod hranicí 2 °C, nejlépe však na hodnotě 1,5 °C oproti hodnotám před průmyslovou revolucí. Dále mají smluvní strany do roku 2050 dosáhnout tzv. klimatické, také známé jako uhlíkové, neutrality. K tomu, aby došlo ke klimatické neutralitě je zapotřebí, aby smluvní strany značně snížily emise skleníkových plynů (především oxidu uhličitého), a aby byla jejich zbývající produkce vyvážena zavedením nových mechanismů na jejich odstraňování z atmosféry.

Americký prezident Joe Biden [1]

Signatářské státy si vnitrostátně každých pět let stanovují konkrétní pravidla a limity, na základě kterých usilují o dosažení globálních klimatických cílů daných Pařížskou dohodou. První velkou ekonomikou, která předložila konkrétní kroky a specifické cíle pro její plnění, se stala Evropská unie. Zelená dohoda pro Evropu (*European Green Deal*) představila konkrétní opatření pro zmírnění klimatické krize a jejich plnění se stalo jedním z hlavních cílů nové Evropské komise Ursuly von der Leyenové.

Klimatická politika USA

Spojené státy americké se po přijetí Pařížské dohody vydaly jinou cestou. Od snah někdejšího prezidenta Baracka Obamy v boji za „bezpečnější, více

prosperující a udržitelnější svět“ se odvrátil jeho nástupce Donald Trump. Trump klimatickou změnu a s ní spojené přírodní katastrofy dlouhodobě popírá. USA se tak pod jeho vedením staly prvním signatářským státem, který od dohody odstoupil. Konkrétně se tak stalo v listopadu 2020, na konci jeho prezidentského období.

Joe Biden, současný americký prezident a nástupce Donalda Trumpa, představil už během volební kampaně ambiciózní program zahrnující reformu klimatické politiky USA. Již v průběhu prezidentské kampaně se Biden zavázal, že se Spojené státy navrátí k Pařížské dohodě. Očekávaná změna nastala už několik hodin po tom, co Biden složil svůj prezidentský slib. Svá slova naplnil a USA se pod jeho vedením opětovně připojily k Pařížské klimatické dohodě.

Kromě opětovného přistoupení Spojených států k Pařížské dohodě představil Biden také progresivní klimatický plán. Ten mimo jiné zahrnuje investici dvou miliard USD do energetické efektivity a udržitelné nízkouhlíkové ekonomiky Spojených států, vylepšení energetické efektivity budov snížením jejich uhlíkové stopy o 50 % do roku 2035 nebo zrychlení využívání elektrických vozidel. Přesto USA nemají zatím vyhráno.

Za administrativy Donalda Trumpa totiž došlo v USA ke zrušení celkem 125 klimatických zákonů. Vytvoření rozsáhlého souboru legislativy ukotvující ochranu životního prostředí a zejména kroky vedoucí k naplnění globálních klimatických cílů nebude náročné pouze z časového hlediska, ale také z hlediska prosazení a následného vymáhání daných zákonů.

Celosvětové plnění klimatických cílů

Současná klimatická situace přes snahy signatářských států stále není příznivá. Státy jen zčásti naplňují limity, ke kterým se v Pařížské dohodě zavázaly. Podle analýz amerického Národního úřadu pro letectví a vesmír (NASA) byla průměrná globální teplota pevniny a oceánů v roce 2020 dosud nejvyšší naměřená. NASA i její partnerské agentury v Evropě zároveň poukazují na skutečnost, že k dlouhodobému oteplování planety dochází především kvůli spalování fosilních paliv, vypouštění skleníkových plynů do atmosféry, odlesňování a dalším lidským činnostem.

Podle generálního tajemníka OSN Antónia Guterrese tak nadále míříme ke katastrofickému nárůstu teploty v tomto století o 3-5 °C. Tento fakt potvrzuje i oficiální zpráva OSN za rok 2020 týkající se emisních rozdílů, a to navzdory krátkodobému poklesu emisí oxidu uhličitého za poslední rok, způsobenému především celosvětovou pandemií Covidu-19. Pandemie, a zejména kroky a restriktce přijaté na národních úrovních proti jejímu šíření, by však podle zprávy OSN mohly v dlouhodobém horizontu pozitivně přispět ke snížení emisí skleníkových plynů, a to až o 25 % do roku 2030. Státy navíc do plánů obnovy, které mají za cíl opětovně nastartovat pandemií zasažené národní ekonomiky, zahrnují opatření urychlující dekarbonizaci. Lze tudíž tvrdit, že státy po celém světě využívají současné situace, nových finančních nástrojů a mechanismů nejen k obnově národních ekonomik, ale rovněž k vytvoření hospodářství, která budou šetrnější k životnímu prostředí.

Zdroje

- Klimatická neutralita? Jak chce Evropa uplatňovat Pařížskou dohodu. Zpravodajství Evropský parlament. 28/11/2020 (<https://www.europarl.europa.eu/news/cs/headlines/priorities/zmeny-klimatu/20191115STO66603/klimaticka-neutralita-jak-chce-evropa-uplatnovat-parizskou-dohodu>)
- Milman, Oliver. 2020 was hottest year on record by narrow margin, Nasa says. The Guardian. 14/1/2021 (<https://www.theguardian.com/environment/2021/jan/14/2020-hottest-year-on-record-nasa>)
- Navrátilová, Aneta. Implications of the 2020 US Presidential Election on the EU and Czech Climate Policy. EUROPEUM Institute for European Policy. 1/2021 (<https://www.europeum.org/data/articles/policy-brief-navratilova.pdf>)
- Spojené státy jako první odstupují od pařížské klimatické dohody. Proces bude trvat rok. iRozhlas. 5/11/2019 (https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/usa-spojene-staty-klimaticka-dohoda-z-parize-donald-trump_1911050629_ako)
- The Biden Plan for a Clean Energy Revolution and Environmental Justice. Joe Biden. (<https://joebiden.com/climate-plan/>)
- The Paris Agreement. United Nations Climate Change. (<https://unfccc.int/process-and-meetings/the-paris-agreement/the-paris-agreement>)
- United Nations. UNEP, UNEP DTU Partnership. Emissions Gap Report 2020. United Nations Environment Programme. 9/12/2020 (<https://www.unep.org/emissions-gap-report-2020>)
- What is the Paris Climate Agreement and Why Is Biden Rejoining It? The Wallstreet Journal. 9/3/2021 (<https://www.wsj.com/articles/paris-climate-agreement-11611254971>)

Fotografie

- [1] Joe Biden - World Economic Forum Annual Meeting Davos 2003, autor: World Economic Forum, 24. ledna 2003, zdroj: Wikimedia Commons, CC BY-SA 2.0

Arménie: od ztráty území až po předčasné volby

Kristýna Žábojníková

Arménský premiér v listopadu 2020 podepsal mírovou smlouvu s Ázerbájdžánem, dojednanou za pomoci Ruska. Smlouva ukončila ozbrojený konflikt, který mezi státy vypukl v září v oblasti Náhorní Karabach. Nesouhlas Arménů s obsahem smlouvy vyústil v únoru údajným pokusem o vojenský převrat, který vznesl otázku politické budoucnosti Arménie.

Válka o Náhorní Karabach

Náhorní Karabach je oblast nacházející se mezi Arménií a Ázerbájdžánem. Jedná se o území právně náležející Ázerbájdžánu, donedávna ale obývané převážně Armény. Ti tam také vykonávali správu.

V první polovině 20. století byl Náhorní Karabach vyhlášen jako autonomní oblast na území Ázerbájdžánu, s jasnou převahou arménského obyvatelstva. Za rozpadu SSSR pak přijal rezoluci prohlašující připojení k Arménii.

Právě za podpory Arménie vyhlásili obyvatelé Náhorního Karabachu v roce 1991 nezávislost na Ázerbájdžánu. V konaném referendu hlasovali „pro” převážně karabaští Arméni, Azerové referendum bojkotovali. Tento vývoj se také nesetkal s mezinárodní podporou a do dnešní doby není nezávislost Náhorního Karabachu uznávána. Spor o Náhorní Karabach představuje vyústění neustálého napětí mezi oběma národy.

Zářijová eskalace

Loňské boje o území Náhorního Karabachu vypukly mezi Arménií a Ázerbájdžánem v září 2020. Přestože se nejedná o první spor mezi oběma státy, řadí se mezi ty s nejzávažnějšími následky od 90. let.

Do sporu je dlouhodobě zapojeno také Rusko a Turecko. Turecko jako diplomatický a neoficiálně i vojenský spojenec Ázerbájdžánu a Rusko jako nestranný subjekt, který udržuje dobré vztahy s oběma státy, a jehož cílem je získat vliv v regionu. Přes-

Arménský premiér Nikol Pašinjan [1]

tože by se mohlo zdát, že je na straně Arménie, díky jejich spojenecké smlouvě o vzájemné ochraně, není tomu tak. Rusko jasně sdělilo, že oblast Náhorního Karabachu nespadá pod obsah této smlouvy.

I přes značné napojení Ruska a Turecka na strany konfliktu se jednalo pouze o spor mezi Arménií a Ázerbájdžánem poháněný územními nároky. Zdroj zářijové eskalace není zcela jasný, faktem ale je, že Ázerbájdžán byl v tomto směru silně podporován Tureckem.

Válka trvala šest týdnů a na obou frontách došlo k četným ztrátám na životech a majetku. Klíčovým momentem konce války bylo obsazení Šuši, druhého největšího města v regionu. Ázerbájdžánské jednotky získaly město pár dnů před uzavřením smlouvy. Tímto krokem odřízly Arménům přístup k vojenským zásobám.

Po této dílčí výhře byla jasná strategická převaha Ázerbájdžánu. K urychlení ukončení nepokojů v regionu přispělo i sestřelení ruského letounu ázerbájdžánskou armádou. V reakci na tento incident Rusko zintenzivnělo své kroky k uzavření míru a využilo sestřeleného letadla k nátlaku na Ázerbájdžán. Dne 9. listopadu 2020 byla následně podepsána mírová smlouva zprostředkovaná Ruskem, která nabyla účinnosti následující den.

Smlouvu podepsali zástupci obou stran konfliktu, ázerbájdžánský prezident Ilham Alijev a arménský premiér Nikol Pašinjan. Kromě zapojených aktérů připojil svůj podpis i ruský prezident Vladimir Putin. Právě ruské mírové jednotky mají dohlížet na plnění smlouvy a zajišťovat mír v regionu, zejména v konfliktních oblastech.

Reakce na mírovou smlouvu

Podpisem smlouvy se státy zavázaly k ukončení bojů a stažení armády. Oběma zemím mají zůstat území, která během bojů obsadily, čímž Arménie přišla o tři okresy, které nyní přejdou pod správu Ázerbájdžánu. Spolu s předáním území jsou nuceni opustit své domovy i jejich arménští obyvatelé.

Uzavření smlouvy a ukončení bojů podpořila karašská vláda. Upozornila na to, že pokud by válka pokračovala, ztratili by Arméni mnohem více území. Prezident Alijev považuje smlouvu za historicky významnou ve smyslu jejího přispění ke kapitulaci Arménie. Jejím podpisem se v Ázerbájdžánu rozmohly velké oslavy.

Opačná nálada však panovala v Arménii. Premiér Pašinjan označil smlouvu jako neuvěřitelně bolestnou jak pro sebe tak pro svůj lid. K celkové situaci sdělil, že se sice nejedná o vítězství, ale dokud se nebudou považovat za poražené, neprohráli.

Jen pár hodin po podepsání smlouvy vypukly v Jerevanu demonstrace. Protestující se shromáždili před parlamentem a sídlem premiéra a požadovali zrušení smlouvy, jejíž obsah vnímali jako kapitulaci Arménie. Zazníval také požadavek na odstoupení premiéra a vlády.

Pokus o vojenský puč?

Nespokojenost se zvládnutím situace ohledně Náhorního Karabachu v Arménii nadále přetrvává. Demonstrace v utlumeném režimu pokračují od listopadových protestů. Vyostřenou situaci potvrzuje i nedávný střet mezi armádou a předsedou vlády. Arménský premiér Nikol Pašinjan byl zvolen po tzv. sametové revoluci v roce 2018, během které došlo k sesazení předchozího, proruského, premiéra. Pašinjanova popularita však po loňských bojích o Náhorní Karabach výrazně klesla.

K únorové eskalaci situace došlo v návaznosti na poznámku předsedy vlády o neúčinnosti raket při jejich dopadu, čímž se nepřímou dopustil kritiky armády. Za normálních okolností by byla považována za nevinný komentář, avšak v kontextu panující atmosféry v Arménii vyvolala ostré reakce.

Kriticky se vůči obvinění ohradil první náměstek velitele armády, načež byl vzápětí na pokyn premiéra propuštěn. V reakci na jeho propuštění sepsali vysoce postavení velitelé ozbrojených sil v čele s velitelem generálního štábu prohlášení, ve kterém kritizují postupy vlády, obviňují ji z nezvládnutí zahraniční politiky a žádají o její odstoupení spolu s předsedou vlády.

Premiér neprodleně reagoval na vývoj situace a svolal své příznivce na náměstí v Jerevanu, kde k nim, jako jeden z nich, promlouval. Odsoudil vznesená obvinění a zdůraznil, že se armáda nemůže zapojovat do politického procesu, a že její funkce spočívá ve službě vlasti a zvolenému vedení země. Zároveň označil dané prohlášení jako pokus o vojenský puč a upozornil, že nastává chvíle, kdy je potřeba ukončit poklidné přihlížení k podobným činům.

Sdělil, že existuje čára, kterou když opozice překročí, tak ponese následky ve smyslu možného zatýkání. Žádost o své odstoupení komentoval tak, že pouze lidé rozhodnou o tom, jestli odstoupí nebo ne.

K nedávnému vývoji v zemi se vyjádřil i současný arménský prezident Armen Sarkissian, který vyzval ke zdrženlivému přístupu a mírovému řešení situace. Jeho role je však spíše symbolická, otázkou tedy zůstává, jak významný vliv má jeho zapojení.

Opoziční lídři však požadavek armády na rezignaci premiéra převzali za svůj a trvají na jeho naplnění. Sdělili, že je to nezbytný krok k vyhnutí se občanské válce. Jejich kroky podpořil i bývalý prezident Robert Kocharyan.

Současný premiér Pašinjan se rozhodl částečně vyhovět vzneseným požadavkům a oznámil, že během dubna odstoupí ze svého postu za účelem uspořádání předčasných parlamentních voleb v červnu 2021. Odstoupení nepovažuje jako uznání své kritiky, ale jako další nezbytný krok k demokratické stabilizaci politické situace v zemi. Dočasnou funkci premiéra bude vykonávat až do voleb.

Reakce na aktuální vývoj v Arménii

K dění v Arménii se vyjádřili mimo jiné i nejvýznamnějšími aktéři v regionu, tedy Rusko a Turecko. Vzhledem k postavení Ruska jako mírového zprostředkovatele mezi oběma státy není překvapením, že vyzvalo k pokojnému řešení situace a zároveň uvedlo, že se jedná o vnitrostátní záležitost státu. Turecko na rozdíl od Ruska striktně odsoudilo údajný pokus o vojenský převrat a uvedlo, že je nepřijatelné, aby armáda požadovala rezignaci zvolené vlády.

Stabilizace politické scény v zemi bude nejspíše hlavním tématem tohoto roku. Premiér si v zemi sice udržuje převážnou podporu, vliv opozice však stále sílí. Předčasné volby tak ukážou, zda se ustálí situace v zemi a Arménie si udrží prozápadní směr, či dojde ke změně.

Zdroje

- Aljazeera. Armenia PM confirms he will step down to allow early election. 28. března 2021 (<https://www.aljazeera.com/news/2021/3/28/armenia-premier-confirms-he-will-step-down-to-allow-election>).
- BBC. Armenia, Azerbaijan and Russia sign Nagorno-Karabakh peace deal. 10. listopadu 2020 (<https://www.bbc.com/news/world-europe-54882564>).
- BBC. Armenia PM Nikol Pashinyan accuses army of attempted coup. 25. února 2021 (<https://www.bbc.com/news/world-europe-56194421>).
- Beswick, Emma. Armenia's PM says the army attempted a coup. What's really going on? euronews. 26. února 2021 (<https://www.euronews.com/2021/02/26/armenia-s-pm-says-the-army-attempted-a-coup-what-s-really-going-on>).
- Council on Foreign Relations. Nagorno-Karabakh Conflict. (<https://www.cfr.org/global-conflict-tracker/conflict/nagorno-karabakh-conflict>).

bakh-conflict).

- Euronews. Armenia's Prime Minister Nikol Pashinyan accuses military chiefs of 'attempted coup'. 26. února 2021 (<https://www.euronews.com/2021/02/25/armenia-s-prime-minister-nikol-pashinyan-sparks-fears-of-attempted-coup>).
- Gabuev, Alexander. Viewpoint: Russia and Turkey - unlikely victors of Karabakh conflict. BBC. 12. listopadu 2020 (<https://www.bbc.com/news/world-europe-54903869>).
- Keddie, Patrick. What's Turkey's role in the Nagorno-Karabakh conflict? Aljazeera. 30. října 2020 (<https://www.aljazeera.com/features/2020/10/30/whats-turkeys-role-in-the-nagorno-karabakh-conflict>).
- Kramer, Andrew E. Armenia and Azerbaijan: What Sparked War and Will Peace Prevail? New York Times. 29. leden 2021 (<https://www.nytimes.com/article/armenian-azerbaijan-conflict.html>).
- Mamo, Christian. What to expect from Armenia's snap election. Emerging Europe. 31. března 2021 (<https://emerging-europe.com/news/what-to-expect-from-armenias-snap-election/>).
- Mirovalev, Mansur. Can Armenia's PM survive protests and a 'coup' attempt? Aljazeera. 26. února 2021 (<https://www.aljazeera.com/news/2021/2/26/can-armenias-pm-survive-protests-and-a-coup-attempt>).
- Roth, Andrew. Armenian prime minister accuses military of attempted coup. The Guardian. 25. února 2021 (<https://www.theguardian.com/world/2021/feb/25/armenian-prime-minister-accuses-military-of-attempted-coup>).
- Soušková, Tereza. Mýty o válce v Náhorním Karabachu. AMO. 10. ledna 2021 (<https://www.amo.cz/myty-o-valce-v-nahornim-karabachu/>).
- Statements by the Spokesperson. Armenia: Statement by the Spokesperson on the latest developments. eeas. 25. února 2021 (https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/93812/armenia-statement-spokesperson-latest-developments_en).

Fotografie

- [1] Nikol Pashinyan prime minister of Armenia in Tehran (2019) 12, autor: Majid Haghdoust, 27. února 2019, zdroj: Wikimedia Commons, CC BY 4.0, editace: ořez.
- [2] National Assembly of Armenia, autor: Serouj Ourishian, 20. dubna 2014, zdroj: Wikimedia Commons, CC BY-SA 3.0, editace: ořez.

Budova parlamentu v Jerevanu [2]

4) Česká republika a lidská práva

Vedoucí sekce: Lucie Nechvátalová a Pavel Doubek

Městský soud nařídil gymnáziu obnovit prezenční výuku

Jana Koblasová

V únoru letošního roku rozhodl Městský soud v Praze o žalobě, ve které se student domáhal obnovení prezenční výuky. Nestává se často, že by se studenti soudili o své právo chodit do školy. Toto rozhodnutí však může mít významný dopad nikoliv jen na školní docházku. Městský soud se totiž mimo jiné zabýval i ústavností nouzového stavu vyhlášeného na žádost hejtmánů.

Rozhodnutí se týkalo ochrany před nezákonným zásahem správního orgánu (Gymnázium Na Zatlance 11). Student coby žalobce napadal celé podzimní i zimní období distanční výuky, které dle něj nemá oporu ve školském zákoně [1] a je v rozporu s rámcovým vzdělávacím programem. Opatření, která umožnila distanční vzdělávání, jsou dle něj nezákonná a neměla by být aplikována. Jádrem jeho argumentace tedy bylo, že zde není žádný právní podklad pro distanční výuku.

Žalobce dále upozornil na data Ústavu zdravotnických informací, podle kterých je riziko přenosu viru Sars-COV-2 výrazně vyšší například na pracovišti než ve školách. Uvádí, že zatímco vláda uzavřela školy, nepříkročila stejně k uzavře pracovišť, a to jen za účelem krátkodobého udržení ekonomiky. Je toho názoru, že by bylo možné nechat školy otevřené se zavedením masivního testování nebo jiných opatření. I proto dle žalobce neobstojí opatření o uzavření škol v testu proporcionality.

Ve vyjádření žalovaného gymnázium podotýká, že ono samo nebrání studentovi v přístupu ke vzdělání, ale pouze dodržuje usnesení vlády. Opatření o uzavření škol jsou dle žalovaného v souladu s testem proporcionality, a navíc jsou obdobná jako opatření v cizích státech. Jelikož bylo uzavření škol provedeno v souladu s krizovým zákonem, navrhuje gymnázium žalobu zamítnout.

Městský soud v Praze [1]

Posouzení soudem

Soud projednal žalobu následovně. Gymnázium může být v dané věci žalovaným, a to s ohledem na rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 19.11.2020,[2] ve kterém se posuzoval obdobný případ. Mohlo se tedy dopustit nezákonného zásahu. Ke dni rozhodování soudu navíc tento zásah trval, jelikož stále probíhala distanční výuka.

Právo na vzdělání je obecně zaručeno čl. 33 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Ze školského zákona i z rámcového vzdělávacího programu vyplývá právo žalobce na denní formu vzdělání.

Toto právo je možné omezit pouze v určitých případech. K omezení došlo opatřením vlády ze dne 14. 2. 2021, jakožto podzákonným právním předpisem. Dle čl. 95 Ústavy je soud oprávněn posoudit soulad takového předpisu se zákonem či ústavním zákonem.

Protiústavnost nouzového stavu

Městský soud v Praze (dále jen „městský soud“) se dále zaměřil na posouzení souladu krizového opatření se zákonem, popřípadě ústavním zákonem. Podle krizového zákona je vláda oprávněna v době nouzového stavu nařídit zákaz vstupu, pobytu a pohybu osob na vymezených místech. Právě nouzový stav je podmínkou pro vydání takového opatření. Ten může trvat maximálně na 30 dnů a tato doba se může prodloužit jen po předchozím souhlasu Poslanecké sněmovny.

Soud uzavřel, že nouzový stav vyhlášený na žádost hejtmanů je faktickým pokračováním předešlého nouzového stavu, ke kterému sněmovna nevyslovila souhlas. Pokud by soud tento nouzový stav akceptoval, mohla by se ustálit praxe, kdy by se vláda „vymanila“ ze své odpovědnosti sněmovně. Tato praxe by nerespektovala čl. 68 odst. 1 Ústavy a šlo by o soustavné obcházení ústavního pořádku.

Argumentace vlády strachem hejtmanů z odpovědnosti za vydávání některých opatření neobstojí, jelikož i bez nouzového stavu mohou vydávat opatření především ministerstva či krajské hygienické stanice. I ospravedlnění vlády povinností chránit životy je liché, protože vychází z nepodložené premisy, že nouzový stav je jedinou alternativou k ochraně životů v době pandemie. To není vůbec jednoznačné a je třeba trvat na tom, že účel nesvětí prostředky.

Podle městského soudu byl nouzový stav vyhlášený v únoru na žádost hejtmanů protiústavní, a proto je samo krizové opatření zatíženo nezákonností (tzv. plod otráveného stromu). Pro neposkytování denní formy vzdělávání tak v době rozhodnutí soudu nebyl žádný právní podklad.

Pro výše uvedené důvody soud nařídil gymnáziu obnovit prezenční formu výuky.

Přiznání odkladného účinku

Gymnázium Na Zatlance následně podalo kasační stížnost k Nejvyššímu správnímu soudu. Ten stížnosti přiznal odkladný účinek, díky čemuž škola nemusela ihned obnovit prezenční výuku. Bylo totiž zřejmé, že výkonem napadeného rozsudku by mohl být vážně ohrožen zájem na ochraně veřejného zdraví. Navíc hrozilo přetížení zdravotního systému. Proto v souladu s principem předběžné opatrnosti došlo k přiznání odkladného účinku.

Rozhodnutí o odkladném účinku nevypovídá nic o tom, jak bude rozhodnuto Nejvyšším správním soudem o samotné kasační stížnosti. Samotné rozhodnutí může Nejvyššímu správnímu soudu trvat trochu déle, jelikož se bude ještě projednávat otázka před rozšířeným senátem, zda bylo možné v daném případě žalovat přímo školu.

Závěr

Městský soud se přiklonil k názoru právníků, dle nichž byl protiústavní nový nouzový stav, který byl vlastně faktickým pokračováním toho předešlého. Finální verdikt Nejvyššího správního soudu určí, jak moc je toto rozhodnutí aplikovatelné i v jiných sporech. Jisté je, že městský soud nezpochybnil nutnost opatření ke zvládnutí pandemie covid-19, pouze požaduje zachování právního rámce při vydávání těchto opatření.

Poznámky

- [1] Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)
- [2] Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 19. listopadu 2020, č. j. 8 As 34/2020-100.

Zdroje

Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 23. února 2021, č. j. 17 A 126/2020 - 84

Usnesení Nejvyššího správního soudu ze dne 26. února 2021, č. j. 6 As 73/2021 - 32

Nejvyšší správní soud. Smíchovské Gymnázium na Zatlance nemusí v pondělí obnovit prezenční výuku, 26. února 2021. [Tisková zpráva] (http://nssoud.cz/Smichovske-Gymnazium-Na-Zatlance-nemusi-v-pondeli-obnovit-prezenzni-vyuku/art/32854?tre_id=135).

Fotografie

- [1] Karlovo náměstí, městský soud (01), autor: ŠJů, 30. dubna 2014, zdroj: Wikimedia Commons, CC BY-SA 4.0, editace: ořez.

Co přináší dlouho očekávaný pandemický zákon?

Tereza Kuklová

Diskuse o nutnosti nahradit nekonečnou sérii nouzových stavů speciálním zákonem byla vedena již od počátku pandemie COVID-19. Přesto se Česká republika dočkala pandemického zákona až v únoru 2021. Co konkrétně nový zákon zakotvuje? Znamená přijetí pandemického zákona úplný konec nouzového stavu v České republice?

První vládní návrh pandemického zákona byl Poslanecké sněmovně představen již v květnu 2020, avšak nedostal se ani přes první čtení. Vláda se od té doby spoléhala na institut nouzového stavu, jehož opakované prodlužování provázely ve sněmovně bouřlivé diskuse.

Když v únoru 2021 Poslanecká sněmovna odmítla nouzový stav prodloužit, obrátili se na vládu hejtmani se žádostí o nové vyhlášení nouzového stavu. Jako jednu z podmínek si ovšem stanovili přijetí pandemického zákona.

Jednání o konečném znění zákona

Po kontroverzním únorovém vyhlášení nouzového stavu vláda oživila svůj návrh z května 2020. Se zněním staronového návrhu však projevila neshodu opozice, jež kritizovala zejména absenci parlamentní kontroly nad prováděním zákona, příliš vysoké pokuty za nedodržování opatření a nejasný systém odškodňování zasažených podnikatelů a živnostníků.

Po jednání s opozicí byly sporné pasáže návrhu přepracovány a návrh pandemického zákona byl následně schválen Poslaneckou sněmovnou. Narazil ovšem v Senátu, kde se dočkal několika změn. Senát upozornil na nutnost podmínit platnost opatření trváním stavu pandemické pohotovosti a umožnit sněmovně opatření zrušit. Naopak zrušil oprávnění vlády omezovat veřejná shromáždění svolaná podle příslušného zákona.

Senátní verze byla Poslaneckou sněmovnou bez dalšího schválena a ještě téhož dne podepsána prezidentem republiky. Pandemický zákon nabyl

Předseda vlády Andrej Babiš [1]

účinnosti dne 27. února 2021, tedy pouhý den po jeho vyhlášení. Účinný bude jen do konce února 2022, déle budou platná pouze ustanovení, jež se týkají odškodňování a přestupků.

Hlavní body pandemického zákona

Pandemický zákon opravňuje Ministerstvo zdravotnictví a krajské hygienické stanice k vydávání restriktivních opatření týkajících se omezení služeb, obchodu, veřejné dopravy, výuky na školách nebo konání soukromých a veřejných akcí. Prostřednictvím mimořádných opatření je také možné nařídit testování zaměstnanců.

Dnem nabytí účinnosti pandemického zákona je vyhlášen stav pandemické pohotovosti. Tento stav podléhá kontrole Poslanecké sněmovny, která jej může kdykoli usnesením ukončit či znovu obnovit. Sněmovna může navíc kontrovat i samotná přijímaná opatření.

Zákon upravuje také finanční postihy za nedodržování mimořádných opatření. Výše pokuty může v případě přestupku fyzické osoby dosáhnout až jednoho milionu Kč, v případě právnické osoby až tří milionů Kč. Pokuta za nenošení roušky či respirátoru může činit až 30 tisíc Kč (přičemž vláda původně navrhovala až 100 tisíc Kč). V případě opakovaného porušování mohou být horní hranice postihů vyšší.

Přijímaná mimořádná opatření je třeba zdůvodňovat a každé dva týdny kontrolovat jejich potřebnost. Pokud by Ministerstvo zdravotnictví či kraj-ská hygienická stanice došly k závěru, že důvody pro vydání opatření již pominuly nebo se změnily, bezodkladně opatření zruší nebo změní.

Zákon dále zakotvil informační povinnost Ministerstva zdravotnictví, jež je povinno zveřejňovat na svých internetových stránkách aktuální analýzu epidemiologické situace a přehled o míře ohrožení obyvatelstva a zvládání epidemie COVID-19.

Jablko sváru

Dosažení shody na konečném znění pandemického zákona bránila dlouho otázka odškodnění podnikatelů a živnostníků. Opozice trvala na nutnosti náhrady způsobené škody, čemuž ovšem vláda zpočátku nakloněna nebyla.

Nárok na kompenzaci škody vzniklé ve stavu pandemické pohotovosti nakonec fyzickým a právnickým osobám náležet bude, a to ve výši skutečné škody vzniklé v příčinné souvislosti s mimořádnými opatřeními. Za škodu se ovšem nepovažují náklady na ochranné či dezinfekční prostředky.

Pandemický zákon reaguje na pandemii COVID-19 v České republice [2]

Vzniklou škodu si budou muset vyčíslit sami poškození a prokázat její výši Ministerstvu financí, přičemž z celkové částky bude nutno odečíst již vyplacené státní podpory a kompenzace. O náhradu škody bude možné žádat do jednoho roku od jejího vzniku, ministerstvo bude mít následně šest měsíců na vyjádření. V případě, že by ministerstvo nárok neuznalo, může se poškozený obrátit na příslušný správní soud.

Přezkum mimořádných opatření byl uložen především Nejvyššímu správnímu soudu.[1] V této souvislosti vyzval jeho předseda JUDr. Michal Mazanec veřejnost k trpělivosti a pochopení, neboť tím bude způsobeno podstatné navýšení rozhodovací agendy soudu. Uvedl však, že se bude snažit o zachování standardní kvality a rychlosti rozhodování.

Rozporuplné reakce

Pandemický zákon vzbuzoval rozdílné reakce již od loňského jara. V Senátu byl zákon některými dokonce označen za „roční neomezený diktát vlády a ministerstva zdravotnictví.“[2] Naopak advokát JUDr. Robert Neruda ve zpravodajském pořadu na ČT24 zdůraznil, že pandemický zákon přinese možnost parlamentní kontroly vládních opatření, což nouzový stav neumožňoval.

Již od loňského jara upozorňovala také Rekonstrukce státu [3], že na současnou epidemiologickou situaci je třeba reagovat přijetím speciálního zákona. Ačkoli jeho přijetí hodnotí převážně kladně, staví se například proti tomu, že bude nahrazována pouze skutečná škoda. Kritizuje také nelehkou pozici podnikatelů zatížených důkazním břemenem při prokazování výše vzniklé škody.

Rozloučení s nouzovým stavem?

Ve výše zmíněném pořadu ČT24 vystoupil i ústavní právník JUDr. Ondřej Preuss, jenž uvedl, že by mohlo být nutné pokračovat v režimu nouzového stavu i po přijetí pandemického zákona. Současná epidemiologická a ekonomická situace totiž dosahuje takové intenzity, že jsou nutná i opatření, která pandemický zákon neumožňuje. Zejména se jedná o opatření omezující volný pohyb obyvatelstva. Podle doktora Preusse tak není za dané situace jisté, zda se k uplatnění nově přijatého zákona vůbec dostaneme.

Pandemický zákon tak nepředstavuje úplnou „náhradu“ nouzového stavu, ale pouze užší řešení současné krizové situace. Na rozdíl od nouzového stavu přinesl výrazné posílení kontroly mimořádných opatření, a to hned v několika rovinách. Jeho klíčovým aspektem je pak odškodnění poškozených podnikatelů a živnostníků ve výši skutečné škody, jež jim byla způsobena v souvislosti s mimořádnými opatřeními.

Závěrem je třeba podtrhnout, že na rozdíl od nouzového stavu a krizových opatření vznikl pandemický zákon jako výsledek konsensu parlamentních stran. Navíc i v době pandemické krize poskytl určité pojistky před nepřiměřenými zásahy do základních práv a svobod občanů.

Poznámky

- [1] Nejvyšší správní soud je příslušný k projednání mimořádných opatření vydaných ministerstvem. K přezkumu opatření krajských hygienických stanic jsou však příslušné krajské soudy.
- [2] ČTK. Senát vrátil sněmovně upravený pandemický zákon. Podmínkou pro restrikce má být stav pohotovosti. iROZHLAS. 24. 2. 2021.
- [3] Rekonstrukce státu je projekt nevládních neziskových organizací, řady odborníků a občanů usilující o transparentnost veřejné správy. Dohlíží na dodržování principů demokratického vládnutí a prosazuje opatření pro dobrou správu.

Zdroje

Česká televize. Pandemický zákon ve sněmovně. Česká televize. 18. 2. 2021 (<https://www.ceskatelevize.cz/porady/11412378947-90-ct24/221411058130218/video/820932>).

ČTK. Senát vrátil sněmovně upravený pandemický zákon. Podmínkou pro restrikce má být stav pohotovosti. iROZHLAS. 24. 2. 2021 (https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/pandemicky-zakon-senat-snemovna-koronavirus-nouzovy-stav_2102242151_onz).

Gavenda, Jaroslav, Rambousková, Michaela, Machová, Martina. Sněmovnou prošel pandemický zákon. Podnikatelé mají dostávat odškodnění. Seznam Zprávy. 18. 2. 2021 (<https://www.seznamzpravy.cz/clanek/pandemicky-zakon-ma-zelenou-vlada-vyhovi-opozici-ve-vsem-142976>).

Gričová, Andrea. Poslanci schválili pandemický zákon. Ministerstvo může vydávat restrikce. deník.cz. 26. 2. 2021 (https://www.denik.cz/z_domova/poslanci-pandemicky-zakon-ministerstvo-20210226.html).

Mazanec, Michal. Prohlášení předsedy Nejvyššího správního soudu k přijetí tzv. pandemického zákona. Nejvyšší správní soud. 27. 2. 2021 (http://nssoud.cz/Prohlaseni-predsedy-Nejvyšsiho-spravniho-soudu-k-prijeti-tzv-pandemickeho-zakona/art/32855?tre_id=135).

Rekonstrukce státu. Co přinese pandemický zákon? (host Josef Karlický). Rekonstrukce státu. 23. 2. 2021 (<https://rekonstrukcestatu.bandcamp.com/track/co-pinese-pandemick-z-kon-host-josef-karlicky>).

Zákon č. 94/2021 Sb., o mimořádných opatřeních při epidemii onemocnění COVID-19.

Fotografie

- [1] Andrej Babiš v roce 2020, autor: Lucie Bartoš, 30. leden 2020, zdroj: Wikimedia Commons, CC BY-SA 4.0, editace: ořez.
- [2] Pandemický zákon reaguje na pandemii COVID-19 v České republice, autor: zhugher, 14. duben 2020, zdroj: Pixabay, CC0, editace: ořez.
- [3] Praha, Palackého náměstí, Ministerstvo zdravotnictví, banner, autor: Aktron, 4. červen 2020, zdroj: Wikimedia Commons, CC BY 4.0, editace: ořez.

Ministerstvo zdravotnictví [3]

Plošný zákaz maloobchodního prodeje – porušování základních práv?

Nikola Sedláková

Ústavní soud v únoru tohoto roku zrušil část usnesení vlády České republiky zakazující maloobchodní prodej a poskytování služeb, jež bylo zavedeno z důvodu šíření onemocnění COVID-19. Namítán byl zásah do základního práva svobodně podnikat podle čl. 26 Listiny základních práv a svobod, a především nerovný přístup k podnikatelům dle sortimentu prodáváného zboží.

Dle usnesení vlády bylo přijato krizové opatření, vyhlášené pod č. 23/2021 Sb., týkající se zákazu maloobchodního prodeje a poskytování služeb s účinností ode dne 23. ledna 2021 do 14. února 2021. Skupina 63 senátorů (dále jen „navrhovatelka“) danou právní úpravu napadla, neboť stanovené omezení maloobchodu a služeb se jevílo jako nepřiměřené, diskriminační a dokonce porušovalo práva zaručená Listinou základních práv a svobod. [1] Navrhovatelka rovněž namítala porušení zásady zákonnosti, poněvadž zde byla zjevná neurčitost zákazu. Jednotliví podnikatelé si tak nebyli jisti, zda zákazu podléhají, či nikoliv.

Zásadním problémem u daných vládních opatření je fakt, že mají relativně krátkou účinnost, neboť v krátkých časových intervalech jsou neustále vydávána nová nařízení, jež původní krizová opatření mění či ruší. Ústavní soud (dále jen „ÚS“) zdůraznil, že nezpochybňuje existenci legitimního cíle daného opatření, kterým je zejména zamezení nebo alespoň zmírnění šíření onemocnění COVID-19 a s ním souvisejícímu selhání zdravotnického systému a rozsáhlé újmě na zdraví a životech občanů. I za takových okolností je však nadále zapotřebí dodržovat požadavek na přiměřenost a jasné odůvodnění, což je jádrem nálezu ÚS.

Porušování základních práv

ÚS ve svém nálezu posuzoval především to, zda došlo k porušení podstaty a smyslu základních práv, konkrétně hospodářských, sociálních a kulturních práv garantovaných Listinou základních práv

Plošný zákaz maloobchodu [1]

a svobod. ÚS došel k závěru, že napadené ustanovení zasahuje do práva podnikat. ÚS dále aplikoval test diskriminace, na jehož základě bylo zjištěno odlišné zacházení – některým podnikatelům byla činnost zakázána a jiným naopak umožněna. Na základě těchto zjištění pak ÚS aplikoval test proporcionality.

Podle ÚS je hlavní otázkou, zda je vydané opatření dostatečně odůvodněné a zda je adekvátní i odlišné jednání s jednotlivými skupinami podnikatelů. Je totiž diskutabilní, zda sledovaného cíle nebylo možné dosáhnout i jinak, například za pomoci prostředků, které by nezasahovaly do základních práv dotčených subjektů. Ústavní soud shledal, že zákaz maloobchodního prodeje a služeb při výjimkách předložených v napadeném opatření lze do jisté míry považovat za diskriminační, pokud někdo své zboží prodávat může a někdo, ačkoliv například nabízí podobný sortiment, musí mít svou provozovnu uzavřenou. Vláda se ovšem k této klíčové otázce posuzování zavedeného úplného zákazu prodeje maloobchodu a poskytování služeb se stanovenými výjimkami nevyjadřuje. Není ani jasné, zda vláda vůbec brala v potaz použití méně omezujících prostředků.

ÚS ve svém nálezu konstatoval, že si je vědom skutečnosti, že se vláda nachází v nelehké situaci. Vláda je díky probíhající pandemii postavena před problémy, jejichž řešení je ve většině případů velmi obtížné. Je zjevná absence předchozích zkušenos-

tí s řešením obdobných potíží takového rozsahu. Navíc ani mezi odborníky nepřevládá jednotný názor na to, jak mimořádně obtížnou situaci správně regulovat. Je ovšem nutné zdůraznit, že vláda by měla být schopna každé takové nařízení racionálně zdůvodnit a především by důvody těchto nařízení měly být pro obyvatele srozumitelné. V odlišném případě daná nařízení pozbývají odpovídající legitimitu. „V rozhodnutí jsme na vládu nebyli přísní. Chápeme, že když v březnu 2020 pandemie začala, bylo to překvapení pro všechny. Ale teď už se píše únor 2021“, říká ústavní soudce Vojtěch Šimíček.[2]

Vláda v roli diktátora?

Plošný zákaz veškerého maloobchodního prodeje a poskytování služeb v provozovnách při tak velkém množství výjimek, které lze dle Ústavního soudu přirovnat k „telefonnímu seznamu“, postrádá jasné odůvodnění, proč vláda zvolila právě toto řešení. Rozhodnutí vlády musí být učiněno na základě odborných doporučení, která vycházejí z dostupných informací nejen o dané nemoci, ale i o jejím šíření. Ačkoliv se jedná o mimořádně složitou situaci, stále to nedává vládě pravomoci k tomu, aby mohla činit téměř „cokoliv“. V rozhovoru s Deníkem N to neformálně okomentoval ústavní soudce Vojtěch Šimíček: „*Nejsme patnáct bláznů, kteří nevnímají realitu. Ale ani v krizi nejde dát moc diktátorovi.*“ [3]

ÚS rovněž kritizoval způsob, jakým byly zákazy a omezující opatření vymezeny. Ani v době vyhlášeného nouzového stavu není možné nejprve prostřednictvím právních předpisů víceméně vše zakázat, a to bez detailnějšího vysvětlení, a následně pak pomocí výjimek určité oblasti dotčené zákazem zpětně uvolnit. Přestože je z podstaty věci zřejmé, že některé z výjimek jsou opravdu nutné, jako např. prodej léků či potravin, řadu z nich by bylo zapotřebí blíže odůvodnit, aby bylo očividné, že ze strany vlády nejde o nepřijatelnou svévoli, jako např. senátory předkládaná otevřená květinářství či prodejny zbraní.

Při rozhodování mezi soudci ÚS ovšem nepanoval konsenzus, naopak tři soudci předložili svá odlišná stanoviska. Za nejzávažnější lze nejspíše považovat výtku místopředsedy ÚS Jaroslava Fenyka, který hovoří o odklonu ÚS od zásady *judicial self-restraint* (zdrženlivost, sebeomezení). Tuto zásadu ÚS při svém rozhodování dlouhá léta akceptoval, neboť pramení z respektu k dělbě moci ve státě.

Závěrem

Ústavní soud si plně uvědomuje vážnost současné situace a skutečnost, že na právní předpisy nelze klást stejné nároky jako za normálních okolností. Nicméně by zároveň tato situace neměla být využívána ani k druhému extrému, tedy zavádět invazivní opatření bez jakéhokoliv odůvodnění. V právním státě je neakceptovatelné, aby jakýkoliv úkon orgánu veřejné moci, tím spíše pokud zasahuje do základních práv, nebyl srozumitelně a přesvědčivě odůvodněn.

Poznámky

- [1] Konkrétně se jedná o čl. 3, č. 4, čl. 11 a čl. 26 Listiny základních práv a svobod.
- [2] Mazancová, Hana a Tvrdoň, Jan. Nejsme patnáct bláznů, kteří nevnímají realitu. Ale ani v krizi nejde dát moc diktátorovi, říká ústavní soudce Vojtěch Šimíček. Deník N. 24. února 2021 (<https://denikn.cz/569435/hodina-soudu-teprve-prijde-ani-v-krizi-tu-nemuze-vladnout-diktator-rika-ustavni-soudce-simicek/?fbclid=IwAR3jbZvJ5hJImO50ahADXeVnDMZQEGiBUyxp7D-cyMRIht-DVmdAVZoCp2U>).
- [3] Taktéž.

Zdroje

- ČTK. Ústavní soud zrušil zákaz maloobchodního prodeje. Vyhověl návrhu senátorů. Reflex. 22. února 2021 (<https://www.reflex.cz/clanek/zpravy/105628/ustavni-soud-zrusil-zakaz-maloobchodniho-prodeje-vyhovel-navrhu-senatoru.html>).
- Mazancová, Hana a Tvrdoň, Jan. Nejsme patnáct bláznů, kteří nevnímají realitu. Ale ani v krizi nejde dát moc diktátorovi, říká ústavní soudce Vojtěch Šimíček. Deník N. 24. února 2021 (<https://denikn.cz/569435/hodina-soudu-teprve-prijde-ani-v-krizi-tu-nemuze-vladnout-diktator-rika-ustavni-soudce-simicek/>).
- Nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 106/20 dne 22. února 2021 (https://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/Tiskova_mluvci/Publikovane_nalezky/2021/Pl._US_106_20_vcetne_disentu.pdf).
- Sedláčková Číhalíková, Miroslava. Ústavní soud zrušil část usnesení vlády zakazující maloobchodní prodej a poskytování služeb. Ústavní soud. 22. února 2021 (<https://www.usoud.cz/aktualne/ustavni-soud-zrusil-cast-usneseni-vlady-zakazujici-maloobchodni-prodej-a-poskytovani-sluzeb/>).
- Shrbený, Filip. Ústavní soud a jeho stanovisko k omezení maloobchodního prodeje a poskytování služeb. Epravo.cz. 11. března 2021 (<https://www.epravo.cz/top/clanky/ustavni-soud-a-jeho-stanovisko-k-omezeni-maloobchodniho-prodeje-a-poskytovani-sluzeb-112693.html>).
- Usnesení č. 31/2021 Sb., usnesení vlády České republiky č. 78 o přijetí krizového opatření (<https://www.zakonyprolid.cz/cs/2021-31>).

Fotografie

- [1] Closed, autor: Anne, 25. srpna 2007, zdroj: Flickr, CC BY-NC-ND 2.0.

První mezistátní žaloba na ČR u ESLP: Lichtenštejnsko namítá nezákonnost konfiskace na základě Benešových dekretů

Daniela Petržílková

V srpnu 2020 podalo Lichtenštejnsko vůbec první mezistátní stížnost proti České republice u Evropského soudu pro lidská práva. Lichtenštejnsko tvrdí, že české soudy porušují práva lichtenštejnských občanů v soudních sporech o majetek, který jim byl zkonfiskován po druhé světové válce na základě tzv. Benešových dekretů.

Jádro sporu před Evropským soudem pro lidská práva („ESLP“) spočívá v otázce, zda byli lichtenštejnští občané národnosti německé, nebo lichtenštejnské, a zda se proto na ně měly aplikovat Benešovy dekrety a konfiskace jejich majetku tak byla zákonná, či nikoliv. České soudy se touto otázkou odmítají zabývat s argumentem, že nemohou hodnotit zákonnost konfiskace, jelikož k ní došlo před 25. únorem 1948.

Lichtenštejnsko se před českými soudy dlouhodobě domáhá vydání veškerého majetku, který byl knížecí rodině po druhé světové válce zkonfiskován.

Ústavní soud: nezákonnost konfiskace není po šedesáti letech právně relevantní

V jednom z případů, na které Lichtenštejnsko v mezistátní stížnosti poukazuje, je rozhodnutí Ústavního soudu z února 2020, kterým Ústavní soud odmítl ústavní stížnost Nadace knížete z Lichtenštejna proti rozsudkům obecných soudů.[1]

V této věci šlo o určení vlastnického práva k pozemkům nacházejícím se ve Středočeském kraji. Meritum věci spočívalo v posouzení, zda ke konfiskaci těchto pozemků lichtenštejnskému knížeti Františku Josefovi II. na základě dekretu presidenta republiky č. 12/1945 Sb., došlo. Podle nadace neměl kníže národnost německou, nýbrž národnost lichtenštejnskou, a nespadal proto pod právní režim Benešových dekretů. Pozemky mu tak byly po druhé světové válce zabrány nezákonně.

Na základě tzv. Benešových dekretů došlo ke konfiskaci lichtenštejnského majetku [1]

Ústavní soud však potvrdil právní argumentaci obecných soudů, že po šedesáti letech, kdy stát trvale fakticky panoval nad spornými nemovitostmi, již nelze v zájmu právní jistoty posuzovat zákonnost provedených konfiskací. To je možné pouze v rámci řízení o restitučních nárocích. Zákodárce se ale rozhodl, že se v rámci těchto řízení budou odčítat jen některé majetkové křivdy, konkrétně ty nastalé v období po 25. únoru 1948, a nikoliv případné křivdy plynoucí z aplikace Benešových dekretů.

Jinak řečeno, podle Ústavního soudu je otázka zákonnosti konfiskací sporných pozemků právně nevýznamná a vzhledem k principu právní jistoty ji nelze posuzovat.

Lichtenštejnci nejsou Němci

Takovou interpretaci Lichtenštejnsko odmítá. Před ESLP si stěžuje, že Česká republika porušuje práva lichtenštejnských občanů, když odmítá posoudit zákonnost konfiskací, která byla provedena na základě Benešových dekretů, tím na lichtenštejnské občany Benešovy dekrety fakticky aplikuje a označuje je za Němce. Konkrétně namítá porušení čl. 6 (právo na spravedlivý proces), čl. 8 (právo na soukromý a rodinný život), čl. 13 (právo na účinný

prostředek nápravy) a čl. 14 Úmluvy (zákaz diskriminace). Namítá rovněž porušení práva na ochranu majetku podle čl. 1 prvního protokolu k Úmluvě.

Mezistátní stížnosti se před ESLP projednávají zřídka

Institut mezistátních stížností vychází z čl. 33 Úmluvy, podle kterého mohou smluvní státy „oznámit Soudu každé údajné porušení ustanovení Úmluvy a Protokolů k ní“ ze strany jiného smluvního státu. O tom, že státy toto právo příliš nevyužívají svědčí skutečnost, že za celou jeho existenci doputovalo před ESLP jen 28 mezistátních stížností.[2] Naproti tomu jen v roce 2019 napadlo k ESLP přes 44 tisíc stížností od jednotlivců.

Po podání mezistátní stížnosti rozhoduje o věci sedmičlenný senát ustanovený k projednání případu, jehož součástí musí být národní soudci z obou zemí. Standardní postup je takový, že sedmičlenný senát nejprve rozhodne o přijatelnosti věci, tj. o tom, zda se věci bude ESLP vůbec zabývat. V případě vyslovení přijatelnosti rozhoduje sedmičlenný senát i o meritů věci. Má však možnost věc postoupit velkému senátu, který je složen ze 17 soudců. Rozhodnutí velkého senátu je konečné.

Jaké mezistátní stížnosti ESLP v minulosti řešil?

Většina mezistátních stížností se týká krizových situací či válečných konfliktů mezi státy Úmluvy. Vůbec první mezistátní stížností, kterou se ESLP zabýval, byla v roce 1956 stížnost Řecka proti Spojenému království namítající porušování Úmluvy britskou vládou na Kypru. ESLP řešil v 70. letech i několik stížností Irsku proti Spojenému království pro porušování lidských práv v Severním Irsku. Kromě toho se zabýval i stížností Gruzie proti Rusku kvůli válečnému konfliktu probíhajícímu v roce 2008. Z poslední doby řešil ESLP i konflikt na Krymu či spory o Náhorní Karabach.

Závěr

Vzhledem k tomu, že Lichtenštejnsko ve svém důsledku napadá u ESLP právní výklad Benešových dekretů, které byly přijaty mnoho let před přistoupením ČR k Úmluvě (a i před vznikem samotného ESLP), není zcela jednoznačné, zda se ESLP

bude vůbec mezistátní stížností meritorně zabývat, či pouze vysloví její nepřijatelnost. Rychlé rozhodnutí věci však v každém případě nelze očekávat a konečného rozsudku se tak pravděpodobně dočkáme až za několik let.

Poznámky

[1] Usnesení Ústavního soudu ze dne 20. 2. 2020, sp. zn. III. ÚS 2130/17.

[2] Údaj k únoru 2021.

Zdroje

- Břešťan, Robert. Česká historie u evropského soudu. Nejsme a nebyli jsme Němci, zlobí se Lichtenštejnsko. Hlídací pes. 22. února 2021 (https://hlidacipes.org/___trashed-6/?hilite=%27C4%8Cesk%C3%A-1%27%2C%27historie%27%2C%27evropsk%C3%A-9ho%27%2C%27soudu.%27%2C%27Nejsme%27%2C%27nebyli%27%2C%27N%C4%9Bmci%27%2C%27zlob%C3%AD%27%2C%27Lichten%C5%A1tejsko%27).
- Council of Europe. 2020. Annual report 2019. Štrasburk: European Court of Human Rights. 2020 (www.echr.coe.int).
- Historický spolek Lichtenstein, o.s. Často kladené dotazy. (https://www.hs-liechtenstein.cz/20200819_faqs_cz.pdf).
- Press Unit. 2021. Q and A on Inter-State Cases. European Court of Human Rights (www.hudoc.echr.coe.int).
- Registrar of the Court. Lichtenstein brings an Inter-State case against the Czech Republic. Press Release. European Court of Human Rights. 19. 8. 2020 (www.hudoc.echr.coe.int).

Fotografie

- [1] Edvard Beneš na návštěvě, autor: Ladislav Janda, 1938, zdroj: Wikimedia Commons, CC BY 3.0, editace: ořez.
- [2] Church of the Nativity of the Virgin Mary (Vranov)59, autor: Lasy, 20. září 2012, zdroj: Wikimedia Commons, CC BY-SA 3.0, editace: ořez.

Hrobka Lichtenštejnů ve Vranově u Brna byla v roce 1945 zkonfiskována [2]

Monitoring lidskoprávních publikací

Přehled aktuálních odborných článků o lidských právech

Kristýna Žábojníková

Vnitrostátní právo

Brejchová, M. Uříčar, V., Rámiš, V. a kol. Obecné nařízení o ochraně osobních údajů. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2020, 1416 s. Právní rozhledy 5/2021

Černý, P. Střet práva shromažďovacího s vlastnickým právem. Jurisprudence 1/2021

Legs. Mimořádná opatření během pandemie. Právní rozhledy 5/2021

Linhartová, D. Aplikace zásady rovného odměňování v profesionálním sportu. Právní rozhledy 6/2021

Nehudková, E. Rozhodování českých soudů o diskriminačních sporech v letech 2015-2019: poznatky z výzkumu veřejného ochránce práv. Právní rozhledy 5/2021

Ondrůš, M. Neoprávněné poskytování právních služeb. Trestní právo 1/2021

Redakce. ÚOOÚ: K povinnému testování zaměstnanců ve firmách a ochraně osobních údajů. Právní rozhledy 6/2021

Redakce. Vláda: Veřejný ochránce práv: Přijetí návrhů měnících zákon o pomoci v hmotné nouzi a zákon o státní sociální podpoře povede k zásadnímu zhoršení situace osob v hmotné nouzi i osob pobírajících příspěvek na bydlení a rodičovský příspěvek. Právní rozhledy 6/2021

Škvain, P. Rozhovor s prof. JUDr. Helenou Válkovou, CSc. Trestní právo 1/2021

Mezinárodní právo a právo Evropské unie

Baraník, K. Limity výkonu ústavodárnej moci v Slovenskej republike (habilitačná prednáška). Právny obzor 1/2021

Ličková, M. Mezinárodněprávní závazky členských států Evropské unie a povaha unijního práva: "In foro interno, in foro externo"? Jurisprudence 1/2021

Pažitný, F. Ludské práva, slobody a hranice ich limitácie v čase pandémie. Právny obzor 1/2021

Redakce. Právo EU: Evropská komise navrhla právní úpravu k zajištění stejné odměny za stejnou práci. Právní rozhledy 6/2021

Vintrová, A. K. Pojem rodinného příslušníka občana EU a vliv jeho definice na přechodný pobyt pohledem práva unijního českého a německého. Jurisprudence 1/2021

Politologie, mezinárodní vztahy a zahraniční politika

Bláhová, S., Dufek, P. Equal Respect, Liberty, and Civic Friendship. Why Liberal Public Justification Needs a Dual Understanding of Reciprocity. Czech Journal of Political Science 1/2021

Černoušek, Š. Jak se kalí historie v Rusku. Mezinárodní politika 8. 3. 2021

Grančayová, M. Plagues of Egypt – the COVID-19 crisis and the role of securitization dilemmas in the authoritarian regime survival strategies in Egypt and Turkey. Mezinárodní vztahy 1/2021

Hornát, J. The 2020 US Presidential Elections and the Geopolitical Implications for Central and Eastern Europe. Mezinárodní politika 1. 3. 2021

Mgeladze, S. World's biggest trade deal or how America is losing Asia. Mezinárodní politika 22. 2. 2021

Osička, J. - Zapletalová, V. Ready to React: Contextualizing the Visegrad Group's Energy Cooperation. Czech Journal of Political Science 1/2021

Stehlíková, J. The corona crisis, data protection and tracking apps in the EU: the Czech and Austrian COVID-19 mobile phone apps in the battle against the virus. Mezinárodní vztahy 1/2021

Redakce Bulletinu

Editor: Jan Lhotský

1) Mezinárodní trestní spravedlnost

Vedoucí sekce:

JUDr. Ing. Jan Lhotský, Ph.D., E.MA

Jan je vedoucím Centra pro lidská práva a demokracii. Po vystudování práva a ekonomie pokračoval v doktorském studiu mezinárodního práva. Vystudoval rovněž lidskoprávní program E.MA v italských Benátkách a rakouském Grazu. Pracoval v advokacii i v právním oddělení Evropské služby pro vnější činnost v Bruselu, jež je zodpovědná za vnější vztahy EU. Poté působil jako Visiting Professional u soudního senátu Mezinárodního trestního soudu v Haagu. V současnosti působí jako právník u Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku a Centru mezinárodního práva Ústavu mezinárodních vztahů v Praze. V rámci mezinárodního práva se specializuje především na lidská práva a mezinárodní trestní právo.

Stážisté:

Tomáš Münzberger: Tomáš dokončuje magisterské studium oboru Právo a právní věda na Karlově univerzitě v Praze. Zabývá se především ochranou lidských práv a mezinárodním právem veřejným. Během studia nabyl pracovní zkušenosti v azylovém právu a právu životního prostředí. Zajímá se o mezinárodní politiku a antropologii práva.

Alžběta Dvořáková: Alžběta momentálně studuje Bezpečnostní a strategická studia a Mezinárodní vztahy na Fakultě sociálních studií MU. Absolvovala stáž v organizaci La Strada Česká republika nebo spolupráci s Most ProTibet. Oblastmi jejího zájmu je problematika obchodování s lidmi, zločiny proti lidskosti a porušování lidských práv v ozbrojených konfliktech.

Mgr. Jakub Hedl: Jakub je absolventem Právnické fakulty Univerzity Karlovy v Praze. V průběhu studia se zúčastnil stáže na ministerstvu zahraničí a specializoval se v azylovém právu. V současné době pracuje na Ministerstvu školství. Zaměřuje se na oblast mezinárodního trestního práva a práva ozbrojených konfliktů. Mezi jeho koníčky patří historie, filmy a organizace letního tábora.

2) Evropský systém ochrany LP

Vedoucí sekce:

Mgr. Bc. Monika Hanych, Ph.D., LL.M.

Vystudovala právo, žurnalistiku a sociologii na Masarykově univerzitě a lidská práva na Tilburg University v Nizozemsku. Pracuje v Kanceláři vládního zmocněnce pro zastupování ČR před Evropským soudem pro lidská práva. Je členkou výboru Rady Evropy pro umělou inteligenci a lidská práva.

Mgr. Hubert Smekal, Ph.D.

Hubert vystudoval právo a evropskou integraci, působí na Fakultě sociálních studií, Mezinárodní politologickém ústavu a v Ústavu pro otázky soudnictví PrF MUNI. Akademický rok 2010-2011 strávil jako držitel Fulbrightova stipendia výzkumem judicializace politiky na UC Berkeley. Přednášel o lidských právech v Číně či v Ruské federaci. Hubert byl v letech 2013 až 2020 členem Rady vlády pro lidská práva.

Stážisté:

Barbora Bromová: Barbora v současnosti studuje na univerzitě v Amsterdamu, kde se v rámci multidisciplinárního programu blíže zaměřuje na evropské a mezinárodní právo. Věnuje se také spolupráci s fondem UNICEF a podpoře nezávislé žurnalistiky v Evropě v rámci European Press Prize.

Martin Míšek: Martin studuje Evropská studia a Mezinárodní vztahy na Fakultě sociálních studií MU. Během studia absolvoval stáž na Ministerstvu zahraničních věcí. S lidmi si rád popovídá o funkci současné Evropské unie. Mimoto se věnuje neformálnímu vzdělávání v rámci programu Erasmus+.

Eliška Hůlová: Eliška je studentkou Právnické fakulty Univerzity Karlovy. Uplynulý akademický rok ale strávila studiem na univerzitě v Utrechtu v rámci programu Erasmus+. Zajímá se především o ochranu lidských práv na evropské úrovni a o problematiku tranzitivní spravedlnosti.

3) Mezinárodní politika, byznys a LP

Vedoucí sekce:

Mgr. Nela Černota

Nela vystudovala právo na PF UK a zajímá se o mezinárodní právo a lidská práva. Strávila jeden semestr na Mexické Národní Autonomní Univerzitě (UNAM) v Mexiku, kde také absolvovala stáž na velvyslanectví ČR. Absolvovala stáže u Mise Organizace amerických států pro podporu mírového procesu v Kolumbii a u Evropského soudu pro lidská práva. Během studijního pobytu na Univerzitě v Heidelbergu pracovala v Max Planck Institutu pro srovnávací veřejné právo a mezinárodní právo.

Stážisté:

Bc. Aneta Navrátilová: Aneta je studentkou magisterského programu Evropská studia na Fakultě sociálních studií Masarykovy univerzity. V uplynulém semestru pobývala na Erasmu v polské Wroclawi. Ve svých pracích a článcích se často soustředí na problematiku brexitu a budoucího vztahu mezi EU a Británií, pozici zemí V4 v EU, nebo na právní a institucionální rámec EU.

Iva Turanová: Iva studuje právo na Prf MU. Zájem o zahraničněpolitické dění, situaci v Číně a stav lidských práv ve světě prohloubila při studijních pobytech v Číně a Francii. Během studia absolvovala stáž v Kanceláři vládního zmocněnce pro zastupování ČR před SDEU a v oblasti diplomacie v New Yorku, Pekingu a Dillí. Působí jako lektorka v Amnesty International.

Kristýna Zábojníková: Kristýna je studentkou posledního ročníku práv na PF UPOL. Zaměřuje se na mezinárodní mechanismy na ochranu lidských práv a mezinárodní vztahy. Během svého studia absolvovala stáž na Stálé misi ČR při OSN v Ženevě a nyní na Ministerstvu zahraničních věcí se zaměřením na kybernetickou bezpečnost. Působí v Amnesty International.

4) Česká republika a lidská práva

Vedoucí sekce:

Mgr. Lucie Nechvátalová, E.MA

Lucie vystudovala právo na Právnické fakultě MU a lidská práva a demokratizaci na EIUC v Benátkách a Université de Strasbourg. Stážovala v OSN, u ESLP a u Veřejného ochránce práv. Působí na Nejvyšším správním soudě jako asistentka soudce. Věnuje se především evropskému systému ochrany lidských práv, konkrétně zákazu špatného zacházení, pozitivním povinnostem států a odškodňování.

Mgr. Pavel Doubek, Ph.D.

Pavel vystudoval doktorské studium na Právnické fakultě Masarykovy univerzity. Pracoval v Kanceláři Ombudsmana a na Úřadu Vlády ČR. V roce 2019 se v rámci postdoktorského programu podílel na zřizování národního preventivního mechanismu na Taiwanu.

Stážisté:

Jana Koblasová: Jana studuje na Právnické fakultě Univerzity Karlovy a zajímá ji ústavní právo a lidská práva. V roce 2020 absolvovala stáž u Okresního soudu v Trutnově na civilním úseku.

Mgr. Bc. Daniela Petržílková: Daniela je absolventkou PrF MU a FSS MU. Pracuje na správním úseku Městského soudu v Praze. Má za sebou stáže u Stálé mise ČR při OSN v Ženevě a na Úřadě vlády.

Tereza Kuklová: Tereza je studentkou třetího ročníku Právnické fakulty v Brně. Zajímá se o problematiku ochrany lidských práv, ústavní a uprchlické právo. Zúčastnila se Školy lidských práv 2020.

Bc. Nikola Sedláková: Nikola studuje Evropská studia na FSS MU. Během studia absolvovala stáž v Bruselu. Působí na pozici immigration assistant v advokátní kanceláři Petyovsky & Partners.

www.centrumlidskaprava.cz

Centrum
pro lidská práva
a demokracii

Bulletin vydává Centrum pro lidská práva a demokratizaci
e-mail info@centrumlidskaprava.cz | web www.centrumlidskaprava.cz
Redakční rada Jan Lhotský (editor), Hubert Smekal, Monika Hanych, Nela Černota,
Lucie Nechvátalová, Pavel Doubek Kontakt na editora jan.lhotsky@centrumlidskaprava.cz
Sazba Nikola Sedláková | ISSN 1804-2392.